

Процес розкриття видобувних контрактів: основні етапи, приховані загрози та ризики

Даний аналітичний продукт підготовлено в рамках проекту «Посилення умов для відкриття контрактів у видобувних галузях в Євразії через посилення співпраці між ОГС у регіоні» за підтримки коаліції Publish What You Pay. Інформація, викладена в цьому дослідженні, є виключною відповідальністю ГО «ДІКСІ ГРУП».

Резюме

У даному дослідженні розкривається досвід України у просуванні прозорості контрактів, пов'язаних із розвідкою та видобуванням корисних копалин. Український приклад, а також отримані висновки та рекомендації можуть стати в нагоді іншим країнам, які продовжують чи лише розпочинають свій шлях до прозорих контрактів у видобувній сфері.

У документі описано весь процес від початку до моменту, коли повне розкриття видобувних контрактів було закріплено на законодавчому рівні. Приділено увагу особливостям адвокації законодавчих змін, які передбачали спочатку розкриття істотних умов, а потім - повних текстів видобувних контрактів в Україні, а також складнощам, з якими стикнулися представники Багатосторонньої групи з імплементації Ініціативи прозорості видобувних галузей (БГ ІПВГ) на етапі обговорення та прийняття відповідних законодавчих актів. Також зроблено огляд теперішнього стану розкриття інформації про видобувні контракти в Україні.

На додаток у наведеному матеріалі розкрито досвід інших країн-учасниць Ініціативи прозорості видобувних галузей у частині виконання вимоги 2.4 Стандарту ІПВГ в редакції 2019 року щодо повного розкриття текстів видобувних контрактів, наведено приклади успіху та невдач.

За результатами дослідження надано наступні **рекомендації**:

- **для країн-учасниць ІПВГ:**

- ❖ Варто визначитися, чи потрібен Закон або достатньо закріплення розкриття контрактів на підзаконному рівні. Коли уряд країни схильний сприймати та виконувати лише зобов'язання, підкріплені нормами законів, при цьому добровільні ініціативи не ставить пріоритетом для виконання, варто застосовувати законодавче закріплення вимог розкриття контрактів як спосіб досягнення цілі, як це відбулося в Україні. Тому **рекомендація, яка базується на досвіді України, – це закріплення розкриття видобувних контрактів на рівні Закону.**
- ❖ Треба визначити лідера адвокаційної кампанії. **Громадській частині БГ ІПВГ рекомендується взяти активну роль в просуванні розкриття видобувних контрактів. Ефективною українською практикою стало також формування окремої ініціативної групи, яка опікувалася питаннями підготовки та просування законодавчої ініціативи.** До її складу входили представники громадської частини БГ ІПВГ, деякі представники компаній та зовнішні експерти.
- ❖ По-третє, важливо правильно побудувати адвокаційну кампанію серед суб'єктів прийняття рішень. **Зміст адвокації на середній управлінській ланці, де формуються проекти рішень, і на вищому політичному рівні, де ці рішення**

приймаються, відрізняється. Отже, урядам та громадським частинам БГ ІПВГ, а також іншим активним учасникам адвокаційного процесу **рекомендується будувати окремі адвокаційні стратегії на операційному та політичному рівні.**

- ❖ На етапі підготовки адвокаційної кампанії варто передбачити, як саме доносити інформацію та як реагувати на можливий супротив з боку бізнесу та/або уряду розкриттю контрактів. **Можна рекомендувати «тактику пілотного проєкту» для налагодження механізму розкриття видобувних контрактів та переконання уряду й компаній зробити перший крок.** Це може бути часткове розкриття контрактів (як це зробила Україна), затвердження і публікація типової УРП / концесійної угоди або оприлюднення контрактів спочатку лише однієї компанії, яка підтримує стандарти прозорості (як варіант, це може бути державна видобувна компанія). **Важливо створити прецедент, який продемонструє, що розкриття контрактів не шкодить інтересам видобувної галузі.**
- ❖ В ході адвокаційної кампанії **рекомендується заручитися підтримкою міжнародних фінансових установ, які мають макроекономічний вплив, міжнародних організацій, позиція яких має значення для уряду країни та/або для великого бізнесу, організацій, які фінансують проведення структурних реформ у державі,** та попросити їх публічно висловити свою підтримку щодо впровадження вимог Стандарту ІПВГ в цілому та розкриттю видобувних контрактів зокрема.
- ❖ Під час усього процесу адвокації та погодження законодавчих змін **треба залишатися стійкими, але гнучкими.** При цьому, проявляючи гнучкість, не варто забувати про основну мету. Слід бути готовими і до компромісних рішень (наприклад, до включення у законодавчий акт сторонніх питань, що напряму не стосуються питань ІПВГ, але в яких зацікавлені інші сторони). Разом із тим, слід ретельно розглянути можливі негативні наслідки таких компромісних рішень та спробувати мінімізувати ризики. **Не варто погоджуватися на зміни тексту законодавчого акту та йти на компроміс, якщо вони суперечитимуть вимогам Стандарту ІПВГ.**
- ❖ У питаннях боротьби за прозорість видобувного сектору **важливо не приймати поразки, не полишати спроб запровадити зміни. Потрібно продовжувати рух уперед хоча б малими кроками, створюючи прогрес** та поступово змінюючи ставлення представників бізнесу, урядовців та громадянського суспільства до розкриття інформації видобувних галузей.

- **для України:**

- ❖ Роботу щодо розкриття видобувних контрактів необхідно **продовжити** після завершення або припинення воєнного стану. **БГ ІПВГ рекомендується здійснювати постійний контроль за виконанням норм Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»** у частині оприлюднення істотних умов та витягів видобувних контрактів, укладених до 15.01.2022 р. та повних текстів контрактів,

укладених після цієї дати.

- ❖ Слід також порушити питання щодо **оприлюднення урядом істотних умов ще 5 УРП, 2 концесійних договорів та ДСД, що були укладені до 15.01.2022 р.** Та сама рекомендація стосується і державних, і приватних компаній, які є сторонами відповідних договорів.
- ❖ Досі існує потреба у якісній публікації істотних умов видобувних контрактів. На рівні БГ ІПВГ **рекомендується розробити та погодити уніфікований підхід до розкриття істотних умов УРП та інших договорів**, з метою усунення розбіжностей в трактуванні різними видобувними компаніями вимог до обсягів оприлюднення інформації по кожному пункту істотних умов видобувних контрактів.
- ❖ **Потрібно також відновити роботу всіх відкритих інформаційних ресурсів, які оприлюднюють інформацію стосовно видобувного сектору в рамках імплементації ІПВГ**, як тільки буде завершено або припинено воєнний стан.

Довідково:

Відповідно до вимоги 2.4 Стандарту ІПВГ країни, що впроваджують ІПВГ, зобов'язані розкривати будь-які договори та ліцензії, що були видані, укладені або змінені, починаючи з 1 січня 2021 року. Країнам, що впроваджують ІПВГ, пропонується публічно розкривати будь-які договори та ліцензії, в яких містяться умови видобутку нафти, газу та інших корисних копалин.

Термін «договір», згаданий у пункті 2.4(a), означає:

- i. Повний текст будь-якого контракту, концесії, угоди про розподіл продукції або іншого договору, присудженого або укладеного урядом, у якому містяться умови розробки нафти, газу та інших мінеральних ресурсів.
- ii. Повний текст будь-якого додатку, доповнення або додаткової угоди, якими встановлюються детальні умови щодо прав на розробку, описаних у пункті 2.4(d)(i), або їх реалізації.
- iii. Повний текст будь-якої зміни або доповнення до документів, вказаних у пунктах 2.4(d)(i) та 2.4(d)(ii).

Джерело: Стандарт ІПВГ

1. Що зроблено Україною у сфері розкриття видобувних контрактів станом на початок 2022 р.

У 2015 році Державним науково-виробничим підприємством «Геоінформ України», що підпорядковується Держгеонадрам, було створено **Реєстр спеціальних дозволів на користування надрами**⁵, в якому містяться повні тексти всіх чинних спеціальних дозволів на користування надрами. Пізніше, починаючи з 2016 року, на сайті Держгеонадр⁶ також почали розміщувати інформацію про **видані спецдозволи з відповідними їм угодами про умови користування надрами (невід’ємний додаток до спецдозволу)**. Інформація про інші типи видобувних контрактів (договори про спільну діяльність (ДСД), угоди про розподіл продукції (УРП), концесійні договори у видобувній сфері) не публікувалася.

Таким чином, вимога 2.4 Стандарту ІПВГ виконана у частині розкриття лише спеціальних дозволів на користування надрами, а також істотних умов і витягів з обмеженого переліку угод. Публікація ж повних текстів або витягів з усіх УРП, ДСД та концесійних договорів, стороною яких є держава або державні компанії, лише починає зрушуватися з місця.

Станом на початок 2022 року на сайті Держгеонадр продовжувалася публікація виданих спеціальних дозволів на користування надрами з угодами про умови користування надрами, у травні 2022 року цей розділ сайту було закрито у зв’язку із воєнним станом⁷ та на вимогу підпункту 4 пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 року №263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану»⁸. Всі спеціальні дозволи на користування надрами (дійсні, недійсні та тимчасово припинені) також були доступні у Реєстрі спецдозволів на сайті ДНВП «Геоінформ України». Ресурс дозволяв здійснювати вибірку спецдозволів за різними критеріями пошуку: видом корисної копалини, назвою або кодом ЄДРПОУ компанії-власника, роком видання або закінчення строку дії спецдозволу, територіальним розташуванням в межах адміністративної області та ін. (див. рис. 1).

⁵ База даних спеціальних дозволів на користування надрами: <https://geoinf.kiev.ua/specdozvoli>

⁶ Офіційний сайт Держгеонадра. Видані спецдозволи та угоди: <https://www.geo.gov.ua/nadrokorystuvannya/vydani-specdozvoly-ta-ugody/>

⁷ Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 №64/2022: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

⁸ Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 р. № 263 Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-funkcionuvannya-informacijno-komunikacijnih-sistem-elektronnih-komunikacijnih-sistem-publicnih-elektronnih-reyestriv-v-umovah-voyennogo-stanu-263>

Рис. 1. База даних спеціальних дозволів на користування надрами

Пошук спецдозволів

Вид користування надрами:

Група об'єктів ліцензування: Родовища нафти та газу

Корисна копалина: ГОРЮЧІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ

Місцезнаходження об'єкта ліцензування: Львівська область/м.Львів

Застосування:

Реєстраційний номер спецдозволу:

Код ЄДРПОУ:

Рік надання спецдозволу:

Рік закінчення терміну дії спецдозволу:

Стан дії: Дійсний Недійсний Дію тимчасово припинено

Пошук »

Джерело: сайт ДНВП «Геоінформ України»

Межі спецдозволів також можна переглянути на електронних картах – Публічній кадастровій карті України⁹ та Державному геологічному порталі¹⁰.

NB! Зауважимо, що на час військового стану¹¹, введеного внаслідок повномасштабного військового вторгнення рф на територію України 24.02.2022 р., державою було тимчасово обмежено доступ до зазначених вище інформаційних ресурсів - сайту ДНВП «Геоінформ України», включаючи Реєстр спецдозволів, Публічної кадастрової карти та Державного геологічного порталу.

У вересні 2018 року завдяки активній адвокаційній кампанії з боку громадської частини Багатосторонньої групи з імплементації ІПВГ (далі - БГ ІПВГ) в Україні був прийнятий **Закон «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»**¹². Цей Закон визначає правові засади регулювання та організації збору, розкриття та поширення інформації з метою забезпечення прозорості та запобігання корупції у видобувних галузях. Статтями 5, 11 цього Закону також визначено зобов'язання розкривати інформацію про **істотні умови договорів (угод) щодо користування надрами** (часткове оприлюднення видобувних контрактів).

⁹ Публічна кадастрова карта України: <https://map.land.gov.ua/kadastrova-karta>
<https://newmap.land.gov.ua/>

¹⁰ Державний геологічний портал: <https://nadra.gov.ua/>

¹¹ Указ Президента України №64/2022 Про введення воєнного стану в Україні:
<https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

Указ Президента України №133/2022 Про продовження строку дії воєнного стану в Україні:
<https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737>

¹² Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» № 2545-VIII від 18.09.2018 р.:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

Довідково:

Інформація про істотні умови договорів (угод) щодо користування надрами відповідно до **Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»** має містити:

- назву договору (угоди), номер, дату укладення, найменування сторін;
- дату набрання чинності та строк дії договору (угоди);
- предмет договору (угоди);
- права та обов'язки сторін щодо користування надрами, інші права на природні ресурси;
- гарантії щодо стабільності норм законодавства (за наявності);
- умови щодо особливостей справляння платежів;
- операційні зобов'язання, зокрема програми робіт;
- зобов'язання щодо природоохоронних заходів;
- вимоги щодо безпеки та охорони праці найманих працівників, залучених виконавців робіт та їх найманих працівників;
- соціальні зобов'язання, включаючи положення про участь у розвитку місцевої інфраструктури та положення про використання робіт, товарів і послуг, які виконуються, постачаються або надаються суб'єктами господарювання, які зареєстровані в межах територіальної громади, на території якої здійснюється діяльність у видобувних галузях, вимоги щодо проведення громадських слухань.

Однак, незважаючи на відповідні вимоги законодавства, згадана інформація про видобувні контракти довгий час залишалася закритою. Лише після наполегливих нагадувань та листів від представників громадянського суспільства, зокрема аналітичного центру DiXi Group¹³, у травні 2021 року Міністерство енергетики України оприлюднило¹⁴ на своєму сайті інформацію про істотні умови 7 угод про розподіл продукції, підписаних 31 грудня 2020 року¹⁵, що передбачають розробку покладів вуглеводнів на Балаклійській (інвестор - АТ «Укргазвидобування»), Берестянській (інвестор - АТ «Укргазвидобування»), Бузівській (інвестор - АТ «Укргазвидобування»), Іванківській (інвестор - АТ «Укргазвидобування»), Софіївській (інвестор - ТОВ «Гео Альянс Партнерство» і компанія «Гео Альянс Партнершіп Б.В.»), Угнівській (інвестор - ТОВ «ВЕЛЛ КО») і Зіньківській (інвестор – «Ойл Енд Гез Оверсіз Трейдинг БіВі» і ТОВ «Нафтогазексплуатація») ділянках. Протягом 2021 року було укладено ще кілька УРП: 14 січня 2021 року – щодо розробки Варвинської ділянки

¹³ DiXi Group закликає уряд та видобувні компанії опублікувати істотні умови підписаних УРП, а також інформацію про виплачені бонуси: <https://dixigroup.org/analytic/dixi-group-zaklykaie-uriad-ta-vydobuvni-kompanii-opublikuvaty-istotni-umovy-pidpysanykh-urp/>

¹⁴ Угоди про розподіл продукції:

http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245328330&cat_id=245328319

¹⁵ Підписано угоди про розподіл продукції на семи нафтогазових ділянках:

http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245504626

(інвестор - «Юкрейніан Енерджі Л.Л.С.»)¹⁶, а 08 листопада 2021 р. – Грунівської (інвестор - "І.Пі. Україна Бі.Ві." (EP UKRAINE B.V.) та Охтирської (інвестор - "І.Пі. Україна Бі.Ві.") ділянок¹⁷. Істотні умови УРП щодо Грунівської та Охтирської ділянок пізніше були також оприлюднені у відповідному розділі на сайті Міненерго. Інформація про істотні умови УРП щодо Варвинської ділянки, а також внесені зміни до цієї угоди¹⁸ на даний час залишаються не опублікованими.

Також лишається відкритим питання щодо оприлюднення істотних умов раніше укладених УРП на видобуток вуглеводнів на Юзівській (2013 р.), Олеській (2013 р.) площах, Прикерченській ділянці континентального шельфу Чорного моря (2013 р.) та площах Абіха і Кавказька, ділянці Маячна і структурі Субботіна континентального шельфу Чорного моря (2007 р.) . Слід зауважити, що через різні причини (зміну інвесторів, анексію Криму, війну на Донбасі, що розпочалась у 2014 році) розробка родовищ за УРП, укладеними у 2007 та 2013 роках, не здійснюється. Довідкова інформація, відома з відкритих джерел щодо цих УРП, наведена у Додатку 1. Також не оприлюднені істотні умови ДСД та концесійних договорів у видобувній сфері, укладених до 15.01.2022 р.

Аналіз істотних умов УРП та витягів з них, що були оприлюднені на сайті Міненерго, проведений експертами DiXi Group¹⁹, продемонстрував низку недоліків такого підходу:

- через відсутність уніфікованих та детальних вимог опубліковані істотні умови різних УРП містять різну за повнотою інформацію (окремі аспекти, такі як порядок справляння платежів, програми робіт, соціальні зобов'язання висвітлені в оприлюднених матеріалах недостатньою мірою);

- у текстах витягів та істотних умов УРП зустрічаються посилання на додатки або статті, які в опублікованих матеріалах не представлені. Тому, уривчастий текст угод не надає цілісного уявлення у таких важливих питаннях як програма робіт, соціальні зобов'язання, порядок справляння платежів (у тому числі визначення частки держави у прибутковій продукції, порядку визначення вартості товарної продукції і, як наслідок, бази оподаткування податком на прибуток та рентною платою).

Крім того, часткове оприлюднення УРП не відповідає в повній мірі вимогам Стандарту ІПВГ, згідно з якими розкриттю підлягають повні тексти договорів, укладених після 1 січня 2021 року, хоча українське законодавство на той час вимагало саме часткової публікації контрактів.

Для приведення процедури розкриття контрактів видобувного сектору в Україні до вимог Стандарту ІПВГ у 2020 році за ініціативою БГ ІПВГ та за підтримки групи

¹⁶ Іноземні інвестиції у видобуток вуглеводнів сприяють досягненню енергетичної незалежності: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article;jsessionid=202912A8BF76372C24697E54FD17668D.ap1?art_id=245506842&cat_id=35109

¹⁷ Міненерго уклало дві угоди про розподіл продукції на 1,5 млрд грн: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article;jsessionid=5C7A2C61E75469E5248151D70D8845C4.ap1?art_id=245598668&cat_id=35109

¹⁸ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2021 р. № 757-р Про схвалення та підписання Договору про внесення змін до Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Варвинська, між Державою Україна та компанією «Юкрейніан Енерджі Л. Л. С.» (Ukrainian Energy L. L. C.): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2021-%D1%80#Text>

¹⁹ Розкриття інформації про видобувні контракти: кейс угод про розподіл продукції (УРП): https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/06/analiz_ist_umov_urp.pdf

народних депутатів було підготовлено та подано до Верховної Ради України законопроект № 3790 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»²⁰ (Закон прийнято 16.12.2021 р.²¹). Прийнятим Законом внесено зміни до Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» та до Закону «Про угоди про розподіл продукції»²², які передбачають, що **копії договорів (угод) щодо користування надрами**, укладені після набрання чинності цим Законом (тобто з 15.01.2022 р.) **підлягають розкриттю в повному обсязі**.

Під угодами про користування надрами у новій редакції Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» розуміються **угоди про розподіл продукції, договори про спільну діяльність або інші договори (угоди), включаючи додатки до них**, на підставі яких здійснюється проектна діяльність та які укладаються між державою в особі Кабінету Міністрів України або іншого суб'єкта управління об'єктами державної власності, який здійснює управління об'єктами державної власності, та суб'єктом господарювання, який здійснює діяльність у видобувних галузях (до договорів (угод) щодо користування надрами не належать угоди про умови користування надрами, що є невід'ємною частиною спеціальних дозволів на користування надрами, і які оприлюднюються разом зі спецдозволами на сайті Держгеонадр).

Отже, згідно з чинною редакцією Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», **ДСД, як і УРП, укладені після 15.01.2022 р., в яких однією зі сторін є держава або державне підприємство, підлягають оприлюдненню в повному обсязі** (укладання концесійних договорів після набрання чинності 20.10.2019 р. новим Законом «Про концесію»²³ не поширюються на проекти з пошуку, розвідки родовищ та видобування корисних копалин). Стосовно ДСД та УРП, укладених до 15.01.2022 р., а також концесійних договорів у вугільній галузі (див. табл. 1), укладених до 20.10.2019 р., Закон вимагає оприлюднення інформації про істотні умови з відповідними витягами з таких угод²⁴.

²⁰ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях №3790 від 03.07.2020 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69368

²¹ Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях №1974-IX від 16.12.2021 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1974-20#n44>

²² Закон України Про угоди про розподіл продукції №1039-XIV, поточна редакція від 15.01.2022 р., стаття 15: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14#Text>

²³ Закон України Про концесію №155-IX від 01.01.2022 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#n646>

²⁴ Закон України Про забезпечення прозорості у видобувних галузях №2545-VIII, редакція від 15.01.2022 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

Концесійні договори у видобувній галузі

Дата реєстрації договору	№ реєстрації договору	Найменування концесієдавця	Найменування концесіонера	Майно, що надане в концесію, його місцезнаходження	Розмір концесійного платежу	Термін, на який укладено концесійний договір
08.02.2012	6	Міністерство енергетики та вугільної промисловості	ДТЕК "Ровенькиантрацит "	ЦМК ДП "Ровенькиантрацит "	17 072 812,00 грн – за перший квартал	З 01.12.2011 р. на 49 років
08.02.2012	7	Міністерство енергетики та вугільної промисловості	ДТЕК "Свердловантрацит "	ЦМК ДП "Свердловантрацит "	13 058 227,00 грн – за перший квартал	З 01.12.2011 р. на 49 років

Джерело: Фонд державного майна України²⁵

Станом на червень 2022 р. істотні умови ДСД, концесійних договорів, як і УРП 2007 та 2013 років, не оприлюднено.

Виключенням можуть вважатися дві додаткові угоди до ДСД, що були укладені ПАТ «Укрнафта» у 2002 році, які представлено у відкритому доступі на сайті ResourceContracts.org (опубліковано тексти без додатків, підписів та печаток, англійською мовою)²⁶, втім ця публікація відбулася до прийняття згаданих вище змін до українського законодавства про прозорість видобувного сектору. Інші ДСД недоступні для широкого загалу, так само відсутня інформація щодо загальної кількості таких угод станом на 2022 рік. За даними Звіту ІПВГ у 2020 році діяли 14 ДСД, стороною яких є державні підприємства, частка держави в капіталі яких перевищує 50% (дану інформацію було зібрано Незалежним адміністратором на основі відповідей підзвітних компаній та з відкритих джерел, але враховуючи те, що не всі компанії надавали відповіді щодо ДСД, не можна достовірно сказати, що ця інформація є вичерпною²⁷).

²⁵ Реєстр концесійних договорів: <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-rent-consessions.html>

²⁶ ResourceContracts / Documents from Ukraine: <https://resourcecontracts.org/countries/ua>

²⁷ ЗВІТ ІПВГ УКРАЇНИ 2020: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245627409>

2. Передумови прийняття законодавчих норм, що передбачають розкриття видобувних контрактів

Прийняття **Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»**, що містить вимогу **розкриття контрактів видобувного сектору в повному обсязі**, стало закономірним продовженням процесу імплементації Стандарту ІПВГ в Україні.

Втім, першою спробою розкрити інформацію про видобувні контракти стало прийняття **Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»** у його початковій редакції, яка передбачала **розкриття істотних умов договорів** у сфері видобутку корисних копалин. Цьому прийняттю передував тривалий процес та величезна робота із адвокації, яка проводилася громадянським суспільством. Суттєву роль у цьому процесі відіграли раніше налагоджені в ході імплементації ІПВГ контакти з представниками державної влади, міжнародними партнерами, донорськими організаціями тощо, які надавали свою підтримку в ході адвокаційної кампанії.

Загалом роботу із законодавчого закріплення розкриття видобувних контрактів можна поділити на умовні 3 етапи, яким відповідало опрацювання та прийняття відповідних законопроектів:

- 1) законопроект «Про розкриття інформації у видобувних галузях» (реєстр. №4840²⁸), який не було прийнято;
- 2) Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» (колишній законопроект №6229²⁹), який передбачає розкриття істотних умов видобувних контрактів;
- 3) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» (колишній законопроект №3790³⁰), який передбачає розкриття повних текстів видобувних контрактів із дати набуття ним чинності.

Протягом усього періоду адвокації представникам громадянського суспільства, які виступали ініціаторами посилення прозорості видобувного сектору в Україні, доводилося шукати аргументи та точки впливу на уряд і бізнес, аби врешті вони підтримали кожний новий крок у процесі виконання вимог Стандарту ІПВГ. Одним із переконливих стимулів для уряду стало **залучення до прибічників впровадження ІПВГ в цілому та розкриття контрактів зокрема зовнішніх партнерів** (міжнародних фінансових установ, донорів, посольств таких країн як Великобританія, США,

²⁸ Законопроект «Про розкриття інформації у видобувних галузях» №4840 від 17.06.2016 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59455

²⁹ Проект Закону про забезпечення прозорості у видобувних галузях №6229 від 23.03.2017 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61409

³⁰ Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» № 3790 від 03.07.2020 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69368

Норвегія, агентств розвитку, що допомагають реалізації структурних реформ в країні як-то GIZ, USAID тощо)³¹.

Між тим, процес не був простим, бо ідея законодавчого закріплення розкриття даних видобувних галузей в цілому та видобувних контрактів зокрема зустрічала супротив як з боку видобувних компаній, так і з боку частини представників державної влади. Тож Закон «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» вдалося прийняти лише з другої спроби.

Спочатку за ініціативи громадської частини БГ ІПВГ був розроблений законопроект «Про розкриття інформації у видобувних галузях» (номер реєстрації 4840). За планом його мали подати до Верховної ради від Міненерговугілля, втім на етапі узгодження остаточного варіанту тексту стало зрозуміло, що процес затягується, тож було прийнято рішення подати його від депутатів. Ольга Белькова, народний депутат Верховної Ради України VIII скликання, погодилася допомогти та очолила групу депутатів, які ініціювали подання законопроекту в червні 2016 року. У подальшому вона неодноразово надавала підтримку в просуванні ініціативи на державному рівні³². Вона також стала членом Міжнародного правління ІПВГ від України та перебувала в його складі аж до складання депутатського мандату у 2020 році. Інші народні депутати, які виступали ініціаторами законопроекту 4840, також брали участь у підтримці та просуванні ідеї прозорості та підзвітності видобувних галузей.

В рамках адвокації законопроекту 4840 аналітичним центром DiXi Group спільно з Національним секретаріатом ІПВГ було організовано низку обговорень, круглих столів³³, на яких були присутні представники держави та видобувних компаній, також було розроблено та поширено інфографіку й публікації³⁴. Свою підтримку та зацікавленість у прийнятті даного законодавчого акту висловили представники Комітету Верховної Ради з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки³⁵, Американської торгівельної палати, ЄБРР, донорські організації як-то Міжнародний фонд "Відродження", Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ)³⁶ тощо. Попри те, в ході голосування 21.02.2017 р. не вистачило лише 1 голосу, законопроект був відхилений та знятий з подальшого

³¹ Playing the long game: How civil society can lead change /Olena Pavlenko: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/08/dixi_csos_lead_changes.pdf

³² Там само

³³ Законопроект № 4840 розширює перелік інформації щодо видобувних галузей, що має бути доступна публічно: <http://gogov.org.ua/news/zakonoproekt-4840-rozshiryuye-perelik-informatsiyi-shhodo-vidobuvnih-galuzej-shho-maye-buti-dostupna-publichno/>

³⁴ Публікації та інфографіка на підтримку законопроекту №4840:

[https://www.facebook.com/dixiUA/photos/a.284904464897783/1125161200872101/?cft__\[0\]=AZWFIWXxU2oZNVbyr3AFfhknDcndozhsrbdLGb7wJ2sXx8y-FpLMhUEIR3o45Ph3WcKOIEWA0qgoJfc_N87dzE94rsEBb4Ao2tDqw1P4oi9pdwixGv1V6ttT9O7bYekF61fY6TynMvj5RijP67PBCR12fEu6wi0YJ81TjtKM9sHQ&tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/dixiUA/photos/a.284904464897783/1125161200872101/?cft__[0]=AZWFIWXxU2oZNVbyr3AFfhknDcndozhsrbdLGb7wJ2sXx8y-FpLMhUEIR3o45Ph3WcKOIEWA0qgoJfc_N87dzE94rsEBb4Ao2tDqw1P4oi9pdwixGv1V6ttT9O7bYekF61fY6TynMvj5RijP67PBCR12fEu6wi0YJ81TjtKM9sHQ&tn_=%2CO%2CP-R)

https://www.facebook.com/dixiUA/photos/a.284904464897783/1126785197376368/?tn_=%2CO*F

³⁵ Профільний комітет Ради підтримав законопроект з прозорості у видобутку: <https://dixigroup.org/profilnyj-komitet-rady-pidtrymav-zakonoproekt-z-prozorosti-u-vydobutku/>

³⁶ Законопроект № 4840 розширює перелік інформації щодо видобувних галузей, що має бути доступна публічно: <http://gogov.org.ua/news/zakonoproekt-4840-rozshiryuye-perelik-informatsiyi-shhodo-vidobuvnih-galuzej-shho-maye-buti-dostupna-publichno/>

розгляду³⁷.

Дана ситуація продемонструвала, що хоча більшість крупних нафтогазовидобувних компаній публічно висловилися за прозорість³⁸, і багато з них вже надавали свої дані для звітів ІПВГ, тим не менш, законопроект не знайшов достатньої підтримки, у тому числі серед тих депутатів, які традиційно представляли собою лобі великого бізнесу у Верховній Раді³⁹. Це говорить про те, що публічна позиція видобувних компаній та їх наміри підтримати впровадження ІПВГ не завжди є запорукою реальної підтримки у прийнятті конкретних рішень, направлених на реалізацію принципів прозорості в секторі.

Через місяць після відхилення законопроекту 4840 до Верховної Ради було подано доопрацьований проєкт закону під назвою «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» (реєстраційний номер 6229)⁴⁰. На етапі його доопрацювання велися обговорення з усіма зацікавленими сторонами та узгоджувався обсяг даних, які мають оприлюднюватися⁴¹. В результаті довелося поступитися повним розкриттям видобувних контрактів та погодитися на публікацію інформації про їхні істотні умови. Але враховуючи те, що у Стандарті ІПВГ в редакції 2016 року, що була чинною на момент прийняття законопроекту 6229, вимога оприлюднення контрактів носила рекомендаційний характер⁴², затвердження навіть часткового їх розкриття вже було значним досягненням.

За словами Олени Павленко, президента аналітичного центру DiXi Group, деяким видобувним компаніям знадобилося більше часу для того, щоб погодитися на нові правила звітування та підтримати законопроект⁴³. Аналітичний центр DiXi Group брав активну участь в розробці та просуванні законопроекту «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», зокрема, було створено та розповсюджено в мережі відеозвернення активістів⁴⁴, анімований ролик⁴⁵, серію інфографік⁴⁶, серед

³⁷ Проект Закону про розкриття інформації у видобувних галузях 4840 від 17.06.2016:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59455

³⁸ Roman Opimakh / EITI: Transparency matters:

<https://www.facebook.com/roman.opimakh/posts/pfbid0wTxe3JwTZJtqwkFmuWbVXXtFp1PjgZhYgFjaa9Rey3qXC MFzxi9fNSocN3JoTm3LI>

³⁹ Рада провалила законопроект про прозорість видобувної галузі: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/rada-provalila-zakonoproekt-pro-prozorist-vidobuvnoyi-galuzi-234109.html>

⁴⁰ Проект Закону про забезпечення прозорості у видобувних галузях №6229 від 23.03.2017 р.:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61409

⁴¹ Playing the long game: How civil society can lead change /Olena Pavlenko: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/08/dixi_csos_lead_changes.pdf

⁴² The EITI Standard 2016: https://eiti.org/sites/default/files/attachments/the_eiti_standard_2016_-_english.pdf

⁴³ Playing the long game: How civil society can lead change /Olena Pavlenko: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/08/dixi_csos_lead_changes.pdf

⁴⁴ Відеозвернення на підтримку 6229: <https://www.youtube.com/watch?v=u8c2JV7V5rc>

⁴⁵ Чому потрібно прийняти законопроект 6229?: <https://dixigroup.org/chomu-potribno-pryjinyaty-zakonoproekt-6229/>

⁴⁶ Інфографіка на підтримку 6229:

<https://www.facebook.com/dixiUA/posts/pfbid021Q6hrDJTEyLuNiXFuXXMiZovNsx8iAmcPyGwKxd25JQXJKbB3BCd3mTa9F4HdDol>

<https://www.facebook.com/dixiUA/posts/pfbid021A3CVUGgYSNSADHZHKyto2BMrLrLEEFX2THf1o3HMv47SAvxfpKuWjkmzmu3DHnl>

<https://www.facebook.com/dixiUA/posts/pfbid02YMx4gtARMSDZxJF6yYvisCkXYmvLpJnb42FRAbnF96uC1izL53tUkeUYoMK39nQil>

яких оригінальна інфографіка за мотивами казки про сплячу красуню із закликом «Розбуди «сплячу» ліцензію»⁴⁷ (такий сюжет натякав на те, що звітування видобувних компаній в рамках ІПВГ за окремими проєктами, передбачене даним законопроєктом, дозволить виявити спецдозволи, які використовуються неефективно або не використовуються взагалі). Підготовлені інформаційні матеріали були поширені серед депутатів у залі Верховної Ради перед початком голосування, а в урядовому кварталі було розміщено рекламні банери в підтримку законопроєкту, і все це дійсно привернуло увагу⁴⁸. Публічно у соціальних мережах підтримати законопроєкт 6229 закликали представники Американської торгової палати в Україні⁴⁹, Асоціації газовидобувних компаній України⁵⁰, Представництва ЄС в Україні⁵¹, ЄБРР⁵². Підтримка з боку Представництва ЄС додала додаткових аргументів депутатам проголосувати за законопроєкт 6229, в той же час підтримка ІПВГ з боку ЄБРР з самого початку впровадження ініціативи в Україні була націлена на заохочення своїх клієнтів, у т.ч. видобувних компаній, слідувати міжнародним принципам прозорості⁵³.

Завдяки консолідованим зусиллям громадської частини ІПВГ, групи народних депутатів, які надавали підтримку імплементації ІПВГ в Україні, та партнерській підтримці донорських, міжнародних організацій та фінансових установ тощо, їхньому сприянню та участі в адвокації законодавчих змін, 18.09.2018 р. Закон «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» був прийнятий (244 голосами при необхідному мінімумі в 226 голосів). Щодо самого голосування цікавим є те, що за Закон у другому читанні та в цілому не проголосували представники однієї політичної сили, які на попередніх читаннях його підтримували⁵⁴, натомість на користь законопроєкту віддали свої голоси ті депутати, які раніше за нього не голосували. Зрештою, голосів вистачило для прийняття законопроєкту, але самі результати голосування виявилися неочікуваними.

⁴⁷ Розбуди «сплячу» ліцензію (інфографіка): <https://dixigroup.org/analytic/rozbudy-spliachu-litsenziiu-infohrafika/>

⁴⁸ Playing the long game: How civil society can lead change /Olena Pavlenko: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/08/dixi_csos_lead_changes.pdf

⁴⁹ American Chamber of Commerce in Ukraine: Today, we have yet another chance to adopt a significant draft law for the oil & gas sector, Draft Law #6229. We call all MPs to support the transparency of extractive industries!: <https://www.facebook.com/ChamberUkraine/posts/pfbid036s8p6a38hvr9R4p1ChfUZdAww3NkR5aF7EuApTBbB59MLKGR1CckSTpGrSjsyTDTI>

⁵⁰ Roman Opimakh: Прозорість - це нові інвестиції: <https://www.facebook.com/roman.opimakh/posts/pfbid0q895KVMQyH4C8ZjLGsLfqMBwMF4w8MP4DjUdUhJtBrbmWF1iDx5QfL57R2n1kPDnl>

⁵¹ European Union in Ukraine: Ми сподіваємось, що депутати Верховної Ради підтримають Проєкт Закону про забезпечення прозорості у видобувних галузях (#6229): <https://www.facebook.com/126879227356714/photos/a.145962402115063/1615908471787108/>

⁵² Francis Malige : Today the Verhovna Rada is looking at law 6229 in its final reading: <https://www.facebook.com/francis.malige.5/posts/pfbid0cbM4kjbGfncN1GbexTUsZ71L7muWG2MAqYJCDBoQ9xVe9pNyy5sx8T7Ecte2Dyy4I>

⁵³ Документ Європейського Банку Реконструкції та Розвитку / Стратегія діяльності в Україні 2011 – 2014 р. Затверджено Радою Директорів на засіданні 12/13 квітня 2011 р.: https://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/ukraine_uk.pdf

⁵⁴ Стенограма пленарного засідання №7. Сесійний зал Верховної Ради України. 18 вересня 2018 року, 10 година: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6893.html>

Довідково:

Політичний ризик виник через певні суперечності між двома політичними силами, які відбулися в рамках дискусії у залі Верховної Ради в день голосування (докладніше див. у стенограмі засідання)⁵⁵. Предмет суперечки та дискусії не мав відношення до суті Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», але це призвело до того, що ціла фракція відмовилася від подальшого голосування через політично мотивовані причини. Ця ситуація із тих, які неможливо ані передбачити, ані модерувати. Але досвід демонструє, що до них треба бути готовими.

На підтримку законопроекту №6229 була проведена величезна робота, і все ж через певні політичні протистояння між депутатськими фракціями, утворилася ситуація, коли могло не вистачити голосів для прийняття акта. Тому в ході адвокації законодавчих ініціатив слід **пам'ятати, що результат може бути непередбачуваним через певні політичні причини.**

Досвід України продемонстрував, що величезна робота на оперативному рівні з фахівцями, юристами, управлінцями середньої ланки, в ході якої формуються проекти рішень, може бути знівельована, якщо немає розуміння реформи на політичному рівні.

Тому, **важливо приділяти також достатньо уваги роз'ясненням на політичному рівні (народним депутатам та керівництву депутатських фракцій, міністрам, їх заступникам),** аби домогтися серед державних діячів **глибокого рівня власних переконань щодо необхідності прийняття певного рішення незалежно від політичної боротьби.**

У випадку із законопроектом №6229 така робота була проведена. Під час фінального голосування голосів вистачило завдяки тому, що в результаті проведеної адвокаційної роботи, спрямованої на бізнес та держслужбовців, а також публічних закликів від міжнародних організацій, у тому числі від Представництва ЄС, додаткова частина депутатів змінила свою позицію на користь законопроекту та проголосувала «за».

Насамкінець зазначимо, що прийняття законодавчого акту не гарантує імплементації всіх його положень. Як зазначалося вище, перша інформація про істотні умови частини укладених УРП оприлюднена у травні 2021 року, через 2,5 роки після прийняття Закону та за умови нагадувань з боку громадянського суспільства.

⁵⁵ Там само

3. Процес прийняття в Україні Закону, що передбачає повне розкриття договорів (угод) щодо користування надрами

У червні 2019 року Міжнародним Правлінням ІПВГ був затверджений оновлений Стандарт ІПВГ 2019 року⁵⁶, що передбачав посилені вимоги щодо розкриття видобувних контрактів: з 1 січня 2021 року країни, що впроваджують ІПВГ, зобов'язані розкривати повні тексти видобувних контрактів. Невиконання цієї вимоги могло стати причиною непроходження чергової валідації.

Довідково:

Валідація – це механізм забезпечення якості ІПВГ, що передбачає оцінку країн-учасниць на відповідність положенням Стандарту ІПВГ⁵⁷.

Тому постало питання про розробку та адвокацію нового закону з метою внесення змін у раніше прийнятий Закон «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» та приведення його положень у відповідність вимогам нового Стандарту ІПВГ. Оскільки перший крок до розкриття контрактів було зроблено раніше у вигляді публікації істотних умов договорів, другий крок у цьому напрямку було зробити дещо простіше завдяки тому, що основна хвиля супротиву була подолана ще на етапі прийняття Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», і публікація повних текстів видобувних контрактів вже не сприймалася як щось неможливе.

Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» № 3790⁵⁸ (далі- законопроект) був розроблений за ініціативи громадської частини БГ ІПВГ та поданий групою народних депутатів на чолі з Андрієм Жупаниним – народним депутатом ІХ скликання, головою підкомітету з питань газової, газотранспортної галузі та політики газопостачання комітету Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг. У Верховній Раді законопроект зареєстрували 20.07.2020 р. під номером 3790, а прийняли - наприкінці 2021 року. Прийняттю Закону передувала тривала адвокаційна кампанія, яка проводилася переважно представниками громадянського суспільства та включала:

- підготовку аналітики щодо світового та українського досвіду розкриття контрактів видобувного сектору⁵⁹;

⁵⁶ THE EITI STANDARD 2019: https://eiti.org/sites/default/files/attachments/eiti_standard_2019_en_a4_web.pdf

⁵⁷ Validation. Assessing progress in meeting the EITI Standard: <https://eiti.org/validation>

⁵⁸ Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» № 3790 від 03.07.2020 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69368

⁵⁹ Розкриття інформації про видобувні контракти: кейс угод про розподіл продукції (УРП): <https://dixigroup.org/wp->

- інфографіки щодо світових практик розкриття видобувних контрактів⁶⁰, а також стосовно розвіювання міфів навколо цієї теми⁶¹;
- анімованого ролику⁶²;
- експрес-аналізу DiXi Group для уряду та видобувних компаній щодо публікації істотних умов підписаних УРП та інформації про виплачені бонуси⁶³, а також написання офіційних листів до Міненерго з проханням виконати вимоги щодо оприлюднення істотних умов всіх чинних УРП;
- поширення цієї інформації у публічному просторі та обговорення з усіма зацікавленими сторонами в ході засідань БГ ІПВГ⁶⁴, круглих столів тощо⁶⁵, на яких були присутні представники видобувних компаній;
- пошук однодумців та партнерів у просуванні цього законопроекту, у т. ч. серед депутатів Верховної Ради;
- неформальні консультації з народними депутатами задля підтримки законопроекту. В якості аргументів за розкриття повних текстів контрактів наводилися приклади багатьох країн світу, передових видобувних компаній світового рівня, які розкрили свої контракти та не зазнали при цьому негативних наслідків. На міжнародному рівні в цей же час тривали інформаційні кампанії РВУР⁶⁶ та NRGІ⁶⁷ на підтримку розкриття видобувних контрактів.

Слід відзначити зусилля всіх зацікавлених сторін – громадськості, уряду та бізнесу – щодо всебічного обговорення та узгодження законопроекту, як на етапі до внесення законопроекту до Верховної Ради України, так і після його реєстрації. Проводилися його обговорення в рамках БГЗО, засідань парламентських комітетів, а також окремі круглі столи за участю представників БГ ІПВГ та зацікавленої громадськості.

Загалом, процес обговорення, доопрацювання та прийняття Закону України **«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»** тривав 1,5 роки, в ході чого доводилося

[content/uploads/2021/06/analiz_ist_umov_urp.pdf?fbclid=IwAR0S7wMnyN7BktCDXPloXftRA7gWM-oRUq9H1e3ilZA9D1igFEyJzrhL528](https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/06/analiz_ist_umov_urp.pdf?fbclid=IwAR0S7wMnyN7BktCDXPloXftRA7gWM-oRUq9H1e3ilZA9D1igFEyJzrhL528)

Світовий досвід розкриття контрактів у видобувних галузях: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/09/svitovij-dosvid-rozkryttya-kontraktiv-u-vydobuvnyh-galuzyah-2409202.pdf>

⁶⁰ Чому прозорість і відкриття даних у видобувній галузі є важливими? (інфографіка):

<https://dixigroup.org/analytic/chomu-prozorist-i-vidkryttia-danykh-u-vydobuvnij-haluzi-ie-vazhlyvyimy-infohrafika/>

⁶¹ “Міфи про розкриття видобувних угод”: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/10/3790_infographic_2.8.png

⁶² Міфи про розкриття видобувних угод (УРП): <https://www.facebook.com/watch/?v=801702407287403>

⁶³ ALERT. DiXi Group закликає уряд та видобувні компанії опублікувати істотні умови підписаних УРП, а також інформацію про виплачені бонуси: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/01/alert_contract-disclosure.pdf

⁶⁴ Експертка DiXi Group проаналізувала розкриття УРП на засіданні БГЗО: <https://dixigroup.org/ekspert-dixi-group-proanalizuvav-rozkryttya-urp-na-zasidanni-bgzo/>

⁶⁵ Короткий підсумок круглого столу «Перспективи укладення Угод про розподіл продукції та їх виконання» від Ольга Белькова: <https://www.facebook.com/watch/?v=3007289642619876>

Зустріч з представниками міжнародної спільноти EITI:

<https://www.facebook.com/naturalgasproduction/posts/841992022804438>

Прозорість – це важливо: <https://www.facebook.com/naturalgasproduction/posts/1159928977677406>

⁶⁶ #DiscloseTheDeal Глобальна кампанія за прозорість контрактів в нафтогазовій та горнодобувальній галузях: <https://www.disclosethedeal.org/ru/home-ru/>

⁶⁷ Открытые контракты на нефть, газ и полезные ископаемые: пролить свет на передовую практику: <https://resourcegovernance.org/analysis-tools/publications/open-contracting-oil-gas-and-mineral-rights>

погоджуватися на певні компроміси заради того, щоб рішення в результаті голосування було прийняте. Результатом цієї роботи було 344 голоси народних депутатів Верховної Ради України на підтримку закону⁶⁸.

Компромісні рішення

1) Так, у першій редакції законопроекту було передбачено **повне розкриття договорів (угод) щодо користування надрами з 1 січня 2021 року**, як того вимагає Стандарт ІПВГ 2019 року, **а в прийнятому варіанті – з моменту набуття чинності Законом, фактично з 15.01.2022 р.** Зміна цієї норми мала об'єктивні причини. По-перше, за низкою УРП переговори вже були завершені, а частина угод вже підписана. В них зазначено, що угоди конфіденційні, бо над ними працювали, виходячи із чинного на той момент законодавства. Крім того, Закон України «Про угоди про розподіл продукції» містить т.зв. стабілізаційні норми, що надають інвесторам гарантії від змін у законодавстві (стаття 27). По-друге, законопроект розглядався аж до грудня 2021 року, прийнятий Закон не мав би мати зворотної сили, а отже, не міг порушувати основні принципи права та вимагати розкриття контрактів, укладених до набрання чинності цим Законом.

2) Іншим компромісним рішенням стало включення норми до п. 7 статті 8 Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», що стосується затвердження переліку корисних копалин, які входитимуть у сферу охоплення звітом ІПВГ, Кабінетом Міністрів України. Згідно з новою редакцією Закону «...перелік корисних копалин загальнодержавного значення, розкриття інформації щодо яких обов'язкове відповідно до цього Закону, визначається БГ ІПВГ на основі переліку корисних копалин загальнодержавного значення, встановленого відповідно до статті 6 Кодексу України про надра, **та затверджується Кабінетом Міністрів України**».

Утворилася правова колізія. З одного боку перелік корисних копалин загальнодержавного значення вже існує, він затверджений постановою КМУ від 12 грудня 1994 р. № 827 (поточна редакція від 17.09.2020 р.)⁶⁹. З іншого боку, після того як БГ ІПВГ визначить із нього перелік корисних копалин, інформація щодо яких підлягає обов'язковому розкриттю, цей перелік також підлягає затвердженню.

Тобто, для реалізації БГ ІПВГ свого повноваження визначати сферу дії ІПВГ, **виникла потреба у прийнятті чергового акту КМУ, якої раніше не було**.

Також, БГ ІПВГ стала **обмеженою раніше затвердженим переліком корисних копалин загальнодержавного значення**, і тепер вона уповноважена обирати корисні копалини виключно із цього переліку. Ця обставина позбавляє БГ ІПВГ

⁶⁸ Поіменне голосування про проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (№3790) - у другому читанні та в цілому: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=17940

⁶⁹ Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення від 12 грудня 1994 р. N 827: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF#Text>

можливості як включити до нових українських звітів корисні копалини місцевого значення (адже вони не входять до затвердженого переліку корисних копалин загальнодержавного значення), так і затвердити перелік корисних копалин загальнодержавного значення у цілому (адже він вже затверджений). **Тобто, БГ ІПВГ може лише обрати деякі корисні копалини із вже затвердженого переліку.**

Таким чином, невизначеною є можливість включати у подальшому до сфери охоплення наступних звітів ІПВГ пісок кварцовий, родовища якого відносяться переважно до корисних копалин місцевого значення, і який розглядався у минулорічних звітах. Можливо, пісок не зможе бути включений до переліку обов'язкового розкриття, але інформацію можна буде розкрити на добровільних засадах. Але найімовірніше, що виникне потреба знову вносити зміни до Закону, адже досвід України вже продемонстрував слабку ефективність імплементації ІПВГ на добровільних засадах. Невизначеною залишається також можливість включати до звітів т.зв. кустарний видобуток, який все частіше стає предметом уваги ІПВГ і має потенціал стати також предметом уваги нових змін до Стандарту.

Крім того, у Законі немає конкретних термінів прийняття постанови КМУ, а отже час, витрачений на затвердження переліку корисних копалин, може суттєво посунути початок робіт над черговим звітом ІПВГ.

Також, не можна виключити невіддале формулювання законодавчої норми, яке не мало на меті подвійного затвердження, але було розтлумачене таким чином вже після прийняття Закону. На це формулювання могли не звернути увагу. Вірогідніше за все, в ході обговорень в комітетах пильність представників БГ ІПВГ було направлено на інші, більш пріоритетні питання: збереження в законопроекті вимоги щодо повного розкриття текстів видобувних контрактів та належного порядку формування БГ ІПВГ від громадських об'єднань (через невизначеність українського законодавства про реєстрацію юридичних осіб, існували ризики віднесення до критеріїв громадськості бізнес-асоціацій, що у свою чергу є грубим порушенням Стандарту).

3) Наступним компромісом, прийнятим для отримання голосів за законопроект в цілому, є включення до його прикінцевих положень (пп. 1-3 п. 5) норм щодо **списання сумнівної (безнадійної) дебіторської заборгованості побутових споживачів перед постачальниками природного газу**, яка виникла внаслідок перерахунків об'єму природного газу за затвердженою Міненерго методикою. Ця заборгованість довгий час була предметом публічних дискусій та судового розгляду, але через рішення суду врешті була визнана законною. Разом із тим, сплатити її було фактично неможливо, тому й виникла необхідність створити можливість для її списання, зокрема через зміни до Закону «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу». Слід зауважити, що при всій нагальності цієї проблеми і її можливій доцільності, включені положення не відносилися до сфери регулювання законопроекту та власне сфери дії ІПВГ, що створило певні ризики для подальшої долі вже всього законопроекту.

З одного боку, включення положень про списання заборгованості було потрібно, щоб забезпечити прийняття законопроекту достатньою кількістю голосів. Такі компроміси є розповсюдженим явищем в українському парламенті і ці домовленості допомагають приймати складні політичні рішення. У разі ж відмови депутатської групи авторів законопроекту в урахуванні таких поправок на підставі того, що вони не відносяться до предмету його регулювання, могло не вистачити голосів для прийняття акту в цілому чи у другому читанні. Ця ситуація мала перспективу відкинути роботу над законопроектом на декілька кроків назад і нівелювати раніше докладені зусилля.

З іншого боку, позитивне рішення щодо включення таких поправок сприяло утворенню іншого серйозного ризику – ризику неприйняття Закону. Одразу після схвалення Закону у Верховній Раді Міністерство енергетики України, в рамках встановленої процедури підготовки Закону **до підпису Президентом України, підготувало лист Президенту України з проханням накладати вето на Закон**. При цьому на відповідній тематичній сторінці урядового порталу цей лист відсутній⁷⁰, що унеможлиблює аналіз аргументації Міністерства. Втім, незважаючи на всі наведені обставини, Закон все ж був підписаний Президентом України у поданій редакції. Проте даний приклад демонструє, як внесення до проекту Закону резонансного питання (у т. ч. для набрання достатньої кількості голосів), яке не має відношення до його основної тематики, може створити певні додаткові ризики та завадити набуттю ним чинності.

Позаяк, незважаючи на попередньо проведену роботу із узгодження законопроекту, досвід України демонструє, що на етапі прийняття законодавчих актів доводиться йти на певні компроміси для того, щоб рішення було ухвалене. До цього треба бути готовими в ході адвокації будь-яких законодавчих ініціатив, що стосуються прозорості видобувного сектору.

Незважаючи на складнощі та компроміси, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» є успішним кейсом України, оскільки в акті містяться положення щодо розкриття контрактів у повному обсязі, як того вимагає Стандарт ІПВГ у редакції 2019 року.

Цього вдалося досягти завдяки декільком факторам:

- **по-перше**, законопроект на етапі розробки був добре пропрацьований та обговорений, у тому числі з бізнесом, всі заінтересовані сторони були поінформовані та підготовлені до того, що в парламенті з'явиться такий законопроект, тому у ході його розгляду не було великого супротиву;
- **по-друге**, була налагоджена взаємодія у тому числі з профільним комітетом, тож представники БГ ІПВГ періодично запрошувалися на його засідання та навіть мали змогу виступити, надати певні аргументи та роз'яснення перед

⁷⁰ Урядовий портал: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-deyakikh-zakonodavchikh-aktiv-ukraini-shchodo-zabezpechennya-prozorosti-u-vidobuvnikh-galuziyakh>

членами комітету в ході розгляду законопроекту;

- *по-третє*, на підтримку законопроекту громадською частиною БГ ІПВГ було організовано адвокаційну компанію, протягом якої було проаналізовано та поширено досвід розкриття контрактів іншими країнами та компаніями – світовими лідерами у сфері видобутку (підготовлено низку публікацій, інфографіку, виступи на засіданні БГ ІПВГ тощо), продемонстровано, що переважна більшість контрактів розкривається у повному обсязі, й вони не містять конфіденційну або комерційно чутливу інформацію, а прозорість контрактів не несе небезпеки бізнесу. Тому з боку видобувних компаній також не було значних зусиль, щоб «збивати» цей законопроект. Дискусії велися по окремих формулюваннях, а не по законопроекті в цілому.

Крім того, як ми згадували на початку цього розділу, основний супротив щодо розкриття різних аспектів видобувної діяльності, у тому числі видобувних контрактів, зокрема у частині істотних умов УРП, був подоланий ще у 2018 році, коли був прийнятий Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»⁷¹, що показує ефективність підходу, що передбачає поетапне посилення вимог у сфері прозорості видобувного сектору.

⁷¹ Закон України №2545-VIII «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

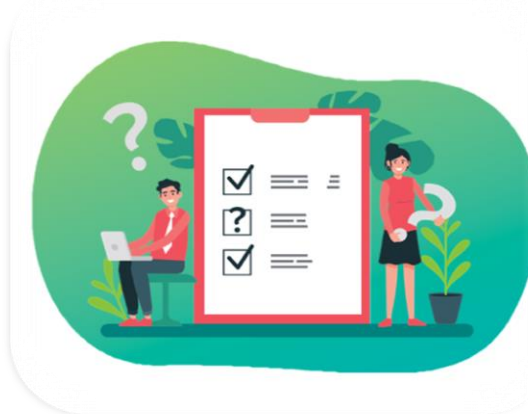
4. Вплив військових дій на процес розкриття інформації у видобувному секторі

Внаслідок повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України 24.02.2022 р. реалізація більшості реформ, включаючи сферу прозорості видобувного сектору, була поставлена на паузу.

На сайті Держгеонадр опубліковано повідомлення, що на час воєнного стану **видача дозвільними органами документів дозвільного характеру зупинена** відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 165 зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 р. № 233⁷². Це означає, що під час воєнного стану ймовірно буде зупинено діяльність за напрямом виділення нових ділянок для УРП, відповідно не очікується нових інвестиційних проєктів у сфері розробки корисних копалин протягом дії військового стану. Взагалі постійні ворожі атаки та ракетні обстріли стратегічних об'єктів блокують діяльність з розробки нових ділянок нафтогазоносних надр за угодами про розподіл продукції, більшість територій яких розташована в межах Сумської, Харківської та Чернігівської областей.

Як зазначалося вище, доступ до інформаційних ресурсів, що містять геологічну, геопросторову, картографічну інформацію, дані про спецдозволи на користування надрами також на час війни призупинено. Сюди підпадають усі бази даних ДНВП «Геоінформ України», Публічна кадастрова карта та Державний геологічний портал, на яких оприлюднювались різноманітні дані в рамках імплементації ІПВГ. Із 01.04.2022 р. БГ ІПВГ прийняла рішення закрити дані платформи ІПВГ на період воєнного стану в Україні.

Станом на червень 2022 р. на сайті Міненерго у відкритому доступі лишається інформація про істотні умови з витягами 9 УРП, укладеними у 2020-2021 рр. Утім, нова інформація щодо істотних умов інших УРП та ДСД, укладених до 15.01.2022 р. навряд чи з'явиться у відкритому доступі, допоки тривають військові дії.

⁷² Офіційний сайт Держгеонадра. До уваги надрокористувачів: <https://www.geo.gov.ua/do-uvahy-nadrokorystuvachiv/>

5. Іноземний досвід розкриття контрактів видобувного сектору

Як правило, договори, ліцензії та/або дозволи у сфері розвідки та видобутку корисних копалин публікуються на офіційних сайтах профільних міністерств, установ та інших органів влади, відповідальних за управління природними ресурсами. Також зустрічаються публікації в офіційних періодичних виданнях (державних газетах, вісниках) та на сайтах видобувних компаній⁷³.

За ініціативи міжнародного аналітичного центру NRGI (Інститут управління природними ресурсами)⁷⁴ в 2012 році був запущений (з подальшим удосконаленням у 2015 році) онлайн-ресурс ResourceContracts.org⁷⁵, який збирає оприлюднені по всьому світу контракти нафтогазового та гірничодобувного сектору та публікує їх сканкопії (за наявності) та тексти в машиночитному, доступному для пошуку і відкритому форматі. ResourceContracts.org розробив власний підхід до маркування фінансових, соціальних, екологічних, операційних і юридичних умов кожного контракту. Контракти позначаються тегами, які дозволяють виділити ключові умови кожного документа.

На сайті ResourceContracts.org зібрані тексти видобувних контрактів 97 країн світу, серед них представлені контракти наступних типів: видобувні контракти або угоди про умови користування надрами; договори концесії; ліцензії або дозволи на розвідку; ліцензії або дозволи на експлуатацію (розробку); інвестиційні угоди або угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій; договори про спільне підприємство та/або договори про спільну діяльність; меморандуми про взаєморозуміння; угоди про розподіл продукції або прибутку; договори на сервісне (технічне) обслуговування; поправки до положень договору та додаткові угоди тощо.

Суб'єктом, що здійснює розкриття контрактів, інколи виступає видобувна компанія, що впроваджує у свою діяльність стандарти відкритості та прозорості. Наприклад, нафтові контракти Перу опубліковані на веб-сайті державної видобувної компанії PeruPetro⁷⁶, а на сайті BP in Azerbaijan⁷⁷ (Брітш Петролеум в Азербайджані) опубліковані УРП за участю компанії.

На міжнародному сайті ІПВГ⁷⁸ станом на 31 травня 2022 року у профайлах 42 з 56 країн-учасниць ініціативи зазначається, що всі або частина видобувних контрактів оприлюднено. Але лише 26 країн із 42 надають актуальні посилання на власні сайти або онлайн-ресурси, де опубліковані тексти контрактів, ще 12 країн вказують, що їхні видобувні контракти (всі або частина) доступні на сайті ResourceContracts.org, 4 країни – не надають актуальних посилань на веб-сторінки з оприлюдненими

⁷³ Світовий досвід розкриття контрактів у видобувних галузях: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/09/svitovyi-dosvid-rozkryttya-kontraktiv-u-vydobuvnyh-galuzyah-2409202.pdf>

⁷⁴ NRGI: <https://www.resourcegovernance.org/>

⁷⁵ Petroleum and Mining Contracts: <https://resourcecontracts.org/>

⁷⁶ PeruPetro : <http://www.perupetro.com.pe/relaciondecontratos/>

⁷⁷ BP in Azerbaijan: https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/bp-in-azerbaijan/legalagreement.html

⁷⁸ Countries.Global implementation of the EITI Standard: <https://eiti.org/countries>

контрактами. В цілому ж варто відзначити, що процеси ІПВГ сприяють розкриттю видобувних контрактів, а країни-учасниці ІПВГ досягли в цьому питанні суттєвого прогресу.

Кожна країна, що прагне публічності видобувних контрактів, проходить свій непростий шлях до їх розкриття. Україна – не перша держава, якій довелося закріплювати вимогу розкриття контрактів на законодавчому рівні. Проведений аналіз показав, що у багатьох країнах, що імплементують ІПВГ, розкриття контрактів видобувних галузей регламентоване законодавчими актами. Так, на міжнародному сайті ІПВГ у профайлах 20 країн зазначено, що розкриття контрактів передбачено національним законодавством⁷⁹. У дослідженні NRG1⁸⁰ на додаток до тих 20-ти мова йде про те, що ще 10 країн - учасниць ІПВГ мають ті чи інші законодавчі вимоги оприлюднення видобувних контрактів. Крім того, у 3 країнах (див. табл. 2) прийняті законодавчі норми, що стосуються публічності та прозорості будь-яких державних операцій, договорів, які укладаються від імені держави і т. п., які напяму не вимагають розкриття видобувних контрактів, але опосередковано стосуються договорів видобувної сфери, у разі якщо однією з їх сторін є держава або державна компанія.

Таблиця 2

Законодавчі вимоги оприлюднення видобувних контрактів у країнах-учасницях ІПВГ

56 країн – учасниць ІПВГ (станом на 31.05.2022 р.)	
❖ з них мають законодавчі вимоги оприлюднення видобувних контрактів	
20 країн	Афганістан, Вірменія, Буркіна-Фасо, Чад, Гвінея, Киргизька Республіка, Ліберія, Мавританія, Мозамбік, М'янма, Нігер, Нігерія, Конго, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Сан-Томе і Принсіпі, Танзанія, Того, Україна, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії
+ 10 країн	Камерун, Центральноафриканська Республіка, Кот-д'Івуар, Демократична Республіка Конго, Еквадор, Гватемала, Гондурас, Мексика, Східний Тимор, Казахстан
❖ з них мають законодавчі норми, що стосуються публічності та прозорості державних операцій, які опосередковано стосуються розкриття видобувних контрактів	
3 країни	Колумбія, Домініканська Республіка, Філіппіни

Джерело: міжнародний сайт ІПВГ, дослідження NRG1

Наявність законодавчих вимог щодо розкриття видобувних контрактів ще не гарантує виконання цієї норми. Причини можуть бути різні: відсутність прийнятих підзаконних актів, які визначають особливості процесу публікації документів, нестабільна ситуація в країні, низький рівень правосвідомості та виконання законів, відсутність громадського та/або правового контролю за виконанням вимог по забезпеченню прозорості, відповідальності за невиконання посадових обов'язків

⁷⁹ Countries.Global implementation of the EITI Standard: <https://eiti.org/countries>

⁸⁰ Contract Transparency Policy and Practice Tracker: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1FXEeD43jw6VYHV8yS-8KJ5-rR5l0XtKxVQZBWzr-ohY/edit#gid=0>

тощо.

Так, деякі країни, які мають певні законодавчі вимоги щодо розкриття видобувних контрактів, так і не виконали цю норму на практиці. Наприклад, Центральноафриканська Республіка оприлюднила лише типовий (модельний) контракт, але не укладені договори⁸¹. Киргизька Республіка не оприлюднила ліцензійні угоди чи інші договірні умови з видобувними компаніями, як того вимагає закон⁸² (в Інтернеті можна знайти екземпляр лише однієї концесійної угоди проекту «Кумтор»⁸³, але це не офіційно оприлюднена версія).

І навпаки, є країни, в яких немає спеціального законодавства, яке вимагало б розкриття видобувних контрактів, проте їм було достатньо політичної волі або досягнення згоди з видобувними компаніями чи на рівні БГ ІПВГ, аби усі контракти оприлюднювались.

Приклади:

У **Колумбії** немає профільного законодавства, натомість є Закон щодо прозорості та права доступу до національної громадської інформації⁸⁴, тож всі видобувні контракти публікуються Національним гірничодобувним агентством, їхні тексти доступні на сайті ResourceContracts.org.

Гана: хоча уряд країни не має політики розкриття видобувних контрактів, всі нафтові контракти публікуються Нафтовою комісією та Міністерством енергетики та нафти. Декілька контрактів на видобуток корисних копалин опубліковано через Портал контрактів Комісії з корисних копалин Африканського центру енергетичної політики та на сайті ResourceContracts.org⁸⁵.

У **Малі** немає офіційної політики розкриття інформації щодо контрактів на видобуток корисних копалин⁸⁶. Тим не менш, Міністерство гірничодобувної промисловості публікує угоди на видобуток корисних копалин на своєму веб-сайті⁸⁷. Втім, ситуація з розкриттям контрактів у Малі не є однозначною – гірничі контракти розкриваються, а нафтові - ні. Хоча Нафтовий кодекс не містить обмежень на публікацію змісту контрактів, типова УРП передбачає в п. 7 статті 8,

⁸¹ Documents from Central African Republic: <https://resourcecontracts.org/countries/cf>

⁸² Закон Кыргызской Республики от 19 мая 2018 года № 49 О недрах (В редакции Законов КР от 8 июля 2019 года № 81, 23 марта 2020 года № 29, 26 июня 2021 года № 81, 5 августа 2021 года № 92): <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111782>

⁸³ EITI: Kyrgyz Republic: <https://eiti.org/countries/kyrgyz-republic>

⁸⁴ Colombiaco090 Ley N° 1712 De 6 Marzo De 2014, Por Medio De La Cual Se Crea La Ley De Transparencia Y Del Derecho De Acceso A La Informacion Pública Nacional Y Se Dictan Otras Disposiciones: <https://wipolex.wipo.int/en/text/334095>

⁸⁵ EITI : Ghana: <https://eiti.org/countries/ghana>

⁸⁶ EITI: Mali: <https://eiti.org/countries/mali>

⁸⁷ MINISTÈRE DES MINES DE L'ENERGIE ET DE L'EAU DU MALI / Conventions Minières: <http://www.mines.gouv.ml/taxonomy/term/26>

що договірні сторони зобов'язані зберігати конфіденційність, не передавати третім особам документи та їх частини, що стосуються нафтових операцій, протягом 5 років з дати укладання таких документів, а у випадку відмови від експлуатації ділянки надр – з дати такої відмови. Проте це обмеження може бути знято при отриманні згоди від компанії⁸⁸.

Монголія: у 2017 році Форум «Відкрите суспільство» у співпраці з урядом країни та зацікавленими сторонами ІПВГ Монголії запустив портал онлайн-контрактів, щоб виконати вимогу 2.4 Стандарту ІПВГ 2019 року про прозорість контрактів. Станом на жовтень 2021 року через портал було розкрито 827 контрактів. Уряд країни вжив заходів для покращення розкриття інформації про контракти, скасувавши положення про конфіденційність у типових угодах про розподіл продуктів нафтогазовидобутку⁸⁹.

В **Перу** Геологічний гірничо-металургійний інститут публікує деякі договори видобувного сектору на своєму веб-сайті. Нафтові та газові концесії управляються державною компанією PeruPetro⁹⁰ при Міністерстві енергетики та гірничорудної промисловості, яка публікує на своєму веб-сайті відповідні контракти⁹¹.

У **Філіппінах**, як і в Колумбії, немає профільного законодавства щодо розкриття видобувних контрактів. Натомість у ч. II ст. 28 Конституції Філіппін зазначається, що держава приймає та впроваджує політику повного публічного оприлюднення всіх своїх операцій, які пов'язані із суспільними інтересами⁹². Отже, Бюро гірничодобувної промисловості та геолого-геофізичних досліджень Філіппін публікує дозволи та контракти на видобуток корисних копалин, а Міністерство енергетики публікує контракти на надання нафтових послуг. На державному порталі ІПВГ також опубліковані контракти на видобуток корисних копалин⁹³.

Слід сказати, що багатьом країнам недостатньо лише політичного рішення або

⁸⁸ INITIATIVE POUR LA TRANSPARENCE DES INDUSTRIES EXTRACTIVES RAPPORT ITIE-MALI POUR L'ANNEE 2018, Décembre 2020: <https://eiti.org/sites/default/files/attachments/rapport-itie-mali-2018-final-signé.pdf>

⁸⁹ EITI: Mongolia: <https://eiti.org/countries/mongolia>

⁹⁰ Contratos de Hidrocarburos Vigentes:

https://www.perupetro.com.pe/wps/portal/corporativo/PerupetroSite/contratos%20de%20eyp/contratos%20y%20convenios/contratos%20de%20hidrocarburos%20vigentes!/ut/p/z1/04_Sj9CPYkssy0xPLMnMz0vMAfIjo8zi_YxcT_Tw8TAy93AN8LQwCTUJcvEKADeSdc_1wsAIDHMDRQD-KGP14FETHNz44tRhoRhQea9w9PAzWkJAIDDIjoMALpgCPSwpyQyMqPDM9Ac3t_wQ!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?uri=nm:oid:Z6_N2E4HH41JGPM80Q4TDJTM80907

⁹¹ EITI: Peru: <https://eiti.org/countries/peru>

⁹² The Constitution of the Republic of the Philippines: <https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/>

⁹³ EITI: Philippines: <https://eiti.org/countries/philippines>

непрофільних законодавчих актів, що стосуються прозорості та підзвітності державних операцій, доступу до публічної інформації і т. п. Це підтверджується кількістю країн, яким довелося прописати вимогу розкриття видобувних контрактів у нормативно-правових актах.

В Україні ще у 2011 році був прийнятий Закон «Про доступ до публічної інформації»⁹⁴, за яким будь-яка інформація (за виключенням конфіденційної, таємної та службової), отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, може бути розкрита. А ми вже аналізували, що у видобувних контрактах практично немає конфіденційної інформації⁹⁵. Потім, у 2015 році був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»⁹⁶, яким було передбачено оприлюднення інформації про виробничу (господарську) діяльність, необхідної для забезпечення прозорості у видобувних галузях. Втім, для розкриття видобувних контрактів цих нормативних актів було зовсім недостатньо, потрібно було, щоб це зобов'язання чітко визначалося законом.

Як згадувалося вище, для пострадянських країн характерний підхід, коли виконання взятих країною на міжнародному рівні добровільних зобов'язань реалізується через обов'язкову імплементацію цих зобов'язань у національне законодавство. Без конкретних законодавчих норм та механізмів існує ризик невиконання таких зобов'язань або їх часткового виконання (у випадку з видобувними контрактами - їх нерозкриття або несистематичне розкриття). Перепоною може стати навіть відсутність підзаконних нормативно-правових актів, невизначеність процедур і термінів розкриття контрактів, тощо.

Для порівняння розглянемо досвід інших пострадянських країн, що впроваджують ІПВГ.

Республіка Казахстан

У ст. 77 Кодексу про надра та надрокористування Республіки Казахстан визначено, що державний орган, який надає право надрокористування, має забезпечувати відкритий доступ до інформації про:

- зміст виданих ліцензій та укладених контрактів на надрокористування,
- осіб та організації, що контролюють надрокористувача;
- загальну суму витрат, витрачених надрокористувачем за роками;
- сплачені суми плати за користування земельними ділянками;
- про загальну суму витрат на навчання казахстанських фахівців, науково-дослідні, науково-технічні та дослідно-конструкторські роботи на території Республіки Казахстан, на соціально-економічний розвиток регіону та розвиток його інфраструктури, соціально-економічну підтримку місцевого населення та ін.

Обмеженому доступу підлягає геологічна інформація, вона може бути розкрита

⁹⁴ Закон України Про доступ до публічної інформації №2939-VI від 13.01.2011 р.:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

⁹⁵ Світовий досвід розкриття контрактів у видобувних галузях: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/09/svitoviy-dosvid-rozkryttya-kontraktiv-u-vydobuvnyh-galuzyah-2409202.pdf>

⁹⁶ Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях №521-VIII від 16.06.2015 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-19#Text>

уповноваженим органом з вивчення надр після п'яти послідовних років з дня її отримання від надрокористувача⁹⁷. Казахстан має затверджені та опубліковані типові контракти на розвідку й видобуток вуглеводнів та на видобуток урану⁹⁸.

Також Наказом Міністра енергетики Республіки Казахстан від 12 квітня 2018 року №122 передбачено ведення реєстру укладених контрактів⁹⁹. Відповідно до цього наказу список чинних контрактів Республіки Казахстан на розробку та видобуток твердих корисних копалин опубліковано на сайті Міністерства промисловості та інфраструктурного розвитку (він налічує 533 контракти)¹⁰⁰, проте їх тексти або принаймні основний зміст видобувних контрактів так і не були опубліковані. Міністерство енергетики Республіки Казахстан, яке курує питання видобутку вуглеводнів та уранових руд, реєстр контрактів не оприлюднило, а лише повідомило на своєму сайті, що станом на 08.07.2021 року кількість чинних контрактів становить 285, у тому числі 263 контракти на розвідку та видобуток або видобуток вуглеводнів та 22 – на видобуток урану¹⁰¹. У національному звіті ІПВГ 2019 року наявна стисла інформація щодо 11 УРП Казахстану у сфері розробки родовищ вуглеводнів, яка включає дані про надрокористувачів, країну реєстрації компаній-інвесторів, найменування ділянки надр, тип корисних копалин, строк дії контрактів та долі учасників УРП¹⁰².

Лише 8 документів видобувної галузі Казахстану, серед яких 5 ліцензійних угод та 2 концесійні угоди нафтогазової галузі, наявні у публічному доступі на сайті ResourceContracts.org. Незважаючи на те, що багато міжнародних компаній з активами у Казахстані заявляють про свою готовність публікувати контракти на міжнародному рівні, вони не надають активної підтримки кампанії з розкриття контрактів на національному рівні в Казахстані.

Понад 90% нафти у Казахстані зосереджено на 15 найбільших родовищах, при цьому всі вони розробляються на умовах УРП, положення яких закриті для суспільства. Запити на отримання інформації зазвичай отримують таку відповідь: «Інформація є конфіденційною і не може бути розкрита без згоди всіх учасників цієї угоди». Однак термін дії більшості УРП, укладених у середині 1990-х, протягом найближчих років завершуються, тому керівництво країни обговорює можливе

⁹⁷ Кодекс Республіки Казахстан от 27 декабря 2017 года № 125-VI «О недрах и недропользовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 07.03.2022 г.): <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1700000125>

⁹⁸ Об утверждении типовых контрактов на недропользование

Приказ Министра энергетики Республики Казахстан от 11 июня 2018 года № 233. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 29 июня 2018 года № 17140: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017140#z355>

⁹⁹ Об утверждении Правил ведения реестра заключенных контрактов на недропользование

Приказ Министра энергетики Республики Казахстан от 12 апреля 2018 года № 122. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 28 апреля 2018 года № 16849: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800016849>

¹⁰⁰ Министерство индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан/ Список действующих контрактов: <https://www.gov.kz/memleket/entities/miid/activities/2163?lang=ru>
https://www.gov.kz/uploads/2020/8/18/e30c7bef8c25da58dfe3865ec0926d63_original.4227703.xlsx

¹⁰¹ Недропользование / Министерство энергетики Республики Казахстан: <https://www.gov.kz/memleket/entities/energo/activities/213?lang=ru>

¹⁰² 15-й Национальный Отчет о реализации Инициативы прозрачности деятельности добывающих отраслей в Республике Казахстан за 2019 год: https://eiti.org/sites/default/files/attachments/kazakhstan_2019_eiti_report.pdf

внесення змін у контракти та їх переукладання¹⁰³. А отже, у разі позитивного зрушення питання щодо розкриття контрактів, переукладені або переглянуті після 01.01.2021 р. УРП підлягатимуть оприлюдненню.

Киргизька Республіка

Відповідно до статті 41: (6) Закону Киргизької Республіки «Про надра»¹⁰⁴ усі ліцензії та ліцензійні договори, що засвідчують права на користування надрами, які були раніше надані шляхом тендерів або аукціонів, розміщуються на офіційному веб-сайті органу державної влади з питань користування надрами протягом 6 місяців з дня набрання чинності цим Законом.

Незважаючи на наявність законодавчих вимог, Киргизька Республіка не опублікувала ліцензійні угоди або інші договірні угоди з видобувними компаніями, включаючи концесійний договір на період 2009-2042 рр. між канадською гірничодобувною компанією та урядом і всі відповідні документи проекту «Кумтор» (найбільше у Киргизстані родовище, де щорічно видобувається 15-17 т золота¹⁰⁵). Зауважимо, що концесійний договір та всі відповідні документи проекту «Кумтор» не опубліковані на офіційному веб-сайті державного органу або на сайті гірничодобувної компанії, проте, на просторах Інтернету можна знайти екземпляр цього договору¹⁰⁶ та відповідних документів, достовірність яких не має можливості підтвердити та звірити з підписаними версіями.

Громадянському суспільству Киргизької Республіки все ще важко вести діалог з урядом та видобувними компаніями щодо розкриття ліцензійних угод та договорів видобувного сектору. Міністерство природних ресурсів, екології та технічного нагляду Киргизької Республіки розглядає можливість поступового розкриття доступу до існуючих ліцензійних угод та контрактів через розширення та покращення веб-сайту відповідного державного органу.

Азербайджан

Свого часу ця країна була «чемпіоном» у розкритті інформації в рамках ІПВГ. У 2017 році було прийнято рішення про припинення членства Азербайджана в ІПВГ, втім певні зусилля продовжують докладатися для посилення прозорості видобувного сектору.

В Азербайджані немає спеціального законодавства, яке вимагало б розкриття

¹⁰³ Міністр енергетики Болат Акчулаков прокоментував журналістам вопрос пересмотра соглашений о разделе продукции с иностранными недропользователями: <https://sknews.kz/news/view/dolya-kazahstana-v-srp-peresmatrivatysya-ne-budet--bolat-akchulakov>

¹⁰⁴ ЗАКОН КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ от 19 мая 2018 года № 49 О недрах (В редакции Законов КР от 8 июля 2019 года № 81, 23 марта 2020 года № 29, 26 июня 2021 года № 81, 5 августа 2021 года № 92): <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111782>

¹⁰⁵ Большой потенциал и ответственность. Кумтор перешел Кыргызстану вместе со всем грузом: <https://rus.azattyk.org/a/31788001.html>

¹⁰⁶ Соглашение о новых условиях по проекту Кумтор: <https://s3.amazonaws.com/rgi-documents/1dc6ddb55d5ca65d898b536c8a7f771136271814.pdf>

контрактів, але деякі видобувні контракти (12 УРП) з видобутку та нафти та газу доступні на сайті Комісії із забезпечення прозорості у видобувних галузях Азербайджану¹⁰⁷. Також оприлюднено 1 УРП з розробки покладів золота¹⁰⁸.

На сайті Комісії із забезпечення прозорості у видобувних галузях Азербайджану також доступний реєстр УРП¹⁰⁹ станом на 2016 рік, що містить загальну інформацію про 19 угод (зокрема, про власника, реєстраційний номер та тип ліцензії, дату її отримання або продовження, місцезнаходження та площу ділянки). Даних станом на 2022 рік не представлено, оскільки діяльність Комісії було припинено у липні 2020 р¹¹⁰. У тому ж 2020 році державний комітет зі статистики Азербайджану підготував портал¹¹¹, куди інтегрували системи видобувних структур Азербайджану з метою надання населенню країни прозорої інформації¹¹². Але наразі на цьому порталі не представлено текстів видобувних контрактів.

І уряд, і компанії заявляли про бажання розкрити контракти, але на практиці інформація про усі контракти не була розкрита повністю, навіть УРП, які в Азербайджані мають статус закону і мають бути затверджені парламентом¹¹³. На сайті державної компанії SOCAR є оглядова інформація щодо 17 чинних УРП, яка включає дані про розподіл частки участі всіх сторін угод¹¹⁴.

На сайті BP in Azerbaijan (Бритіш петролеум в Азербайджані) також опубліковані тексти 5 УРП¹¹⁵ (це ті ж самі угоди, які є серед УРП, представлених на сайті Комісії прозорості видобувної промисловості). Станом на початок 2022 р. з Азербайджаном підписано 36 контрактів у нафтогазовому секторі, і лише 6 з них задекларовано.

Вірменія

Вірменія має високий рівень прогресу імплементації ІПВГ за результатами останньої валідації та цілком виконала вимогу 2.4 Стандарту ІПВГ 2019 року.

У 2017 році Вірменія внесла поправки до свого Кодексу про надра, додавши до нього вимоги до міністерств щодо публікації контрактів на видобуток корисних

¹⁰⁷ HPB Sazişləri: <http://hssk.gov.az/az/agreements>

¹⁰⁸ R.V. Investment Group Services LLC, Kedabek, Gosha, Ordubad Group (Piazbashi, Agyurt, Shakardara, Kiliyaki), Soutely, Kyzlbulag and Vejnaly deposits, PSA, 1997: <https://www.resourcecontracts.org/contract/ocds-591adf-7093801876/view#/pdf>

¹⁰⁹ HPBS reyestri: <http://hssk.gov.az/az/hpbs>

¹¹⁰ 28 iyul 2020-ci il tarixli Fərman ilə Hasilat Sənayesində Şəffaflıq üzrə Komissiya ləğv edilmişdir: <http://hssk.gov.az/az>

¹¹¹ HASILAT SƏNAYESİNDƏ ŞƏFFAFLIQ: <https://azstat.org/HSSP/faces/main.xhtml?cid=1>

¹¹² Азербайджан поддерживает все международные усилия по обеспечению прозрачности в добывающих отраслях – министр: <https://www.trend.az/business/energy/3500715.html>

¹¹³ Azerbaijan Oil & Gas. Taxation Guide <https://www2.deloitte.com/az/en/pages/tax/articles/azerbaijan-oil-and-gas-taxation-guide.html>

¹¹⁴ SOCAR/ Соглашения о разделе продукции: <https://socar.az/socar/az/company/production-sharing-agreements-onshore/balakhany-and-other-fields>

¹¹⁵ BP in Azerbaijan: https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/bp-in-azerbaijan/legalagreement.html

копалин – ця реформа отримала широку підтримку БГ ІПВГ Вірменії¹¹⁶.

Уряд публікує всі ліцензії та контракти на видобуток рудних корисних копалин із 2018 року. У червні 2020 року уряд затвердив законодавчі поправки, які вимагають публікації контрактів на видобуток нерудних корисних копалин із 2021 року¹¹⁷. Наразі всі контракти публікуються на сайті Міністерства інфраструктури та природних ресурсів¹¹⁸

Отже, кожна країна проходить свій, як правило, непростий шлях до розкриття інформації у видобувному секторі. І наявність або відсутність спеціального Закону не завжди впливає на кінцевий результат. Як зазначалося вище, є низка країн які не мають спеціальних законодавчих вимог щодо розкриття контрактів, але виконують цю норму Стандарту ІПВГ повною мірою. І навпаки, коли з виконанням цієї вимоги виникають проблеми, тоді бажано закріпити її обов'язковість нормами національного законодавства.

Публікація контрактів і досі у частині країн-учасниць ІПВГ викликає неоднозначні реакції та дискусії на кшталт комерційного та конфіденційного характеру контрактів. Але підтримуючи практику оприлюднення видобувних контрактів, поширюючи успішний досвід тих країн, які це вже зробили, розповідаючи про те, що видобувний сектор таких країн аж ніяк не постраждав від розкриття інформації, можна надати стимулів тим країнам, які ще досі вагаються.

¹¹⁶ Программный документ. Доводи в пользу прозрачности контрактов:

https://eiti.org/sites/default/files/attachments/ru_contract_transparency_eiti_policy_brief_asia.pdf

¹¹⁷ EITI: Armenia: <https://eiti.org/countries/armenia>

¹¹⁸ Контракты на недропользование на добычу полезных ископаемых: <http://minenergy.am/page/571>

6. Плани з розкриття видобувних контрактів в Україні, зокрема після завершення війни

Україна ще має виконати низку завдань, щоб забезпечити відповідність вимозі 2.4 Стандарту ІПВГ 2019 року. Роботу щодо розкриття видобувних контрактів необхідно продовжити після завершення військових дій і/або припинення та скасування воєнного стану.

Першочергово необхідно повною мірою виконати норми Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» у його чинній редакції, а саме **оприлюднити істотні умови всіх договорів (угод) про користування надрами, укладених до 15.01.2022 р.** Це стосується істотних умов та витягів з УРП, ДСД та концесійних договорів.

Також необхідно **усунути процедурні затримки в оприлюдненні копій повних текстів або істотних умов з витягами договорів (угод) про користування надрами та змін до них**, забезпечити їх публікацію у встановлені законом строки (максимально 1 місяць на подання інформації суб'єктом господарювання та максимально 1 місяць на її оприлюднення на сайті Міненерго). Адже, наприклад, по ділянці Варвинська розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2021 р. № 757-р¹¹⁹ було схвалено зміни до УРП, проте ані істотних умов Договору про внесення змін, ані істотних умов самої УРП по Варвинській ділянці станом на червень 2022 року не оприлюднено.

У разі завершення процесу підписання УРП у межах Ічнянської ділянки (Чернігівська область), а це стане можливим після завершення активних бойових дій в даному регіоні та за згоди інвестора, ця угода має стати першим видобувним контрактом, оприлюдненим в повному обсязі.

Крім того, потрібно розпочати оприлюднення ДСД: їхніх істотних умов з витягами або повних копій текстів в залежності від того, коли вони були укладені.

Згідно з першою редакцією Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»¹²⁰ оприлюднюватися мали б істотні умови всіх договорів про спільну діяльність (сторонами яких є як державні, так і приватні компанії). В новій редакції цього Закону¹²¹ (після внесення змін відповідно до Закону №1974-IX) з'явилося уточнення, з якого випливає, що оприлюдненню підлягають договори (угоди) про користування надрами, які укладаються між державою в особі Кабінету Міністрів України або іншого суб'єкта управління об'єктами державної власності, який згідно із Законом України "Про управління об'єктами державної власності" здійснює управління об'єктами державної власності, та суб'єктом господарювання, який здійснює діяльність у видобувних галузях. Таке уточнення відповідає умовам

¹¹⁹ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2021 р. № 757-р Про схвалення та підписання Договору про внесення змін до Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Варвинська, між Державою Україна та компанією "Юкрейніан Енерджі Л. Л. С." (Ukrainian Energy L. L. C.): <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-ta-pidpisannya-dogovoru-pro-vnesennya-zmin-do-ugodi-pro-rozpodil-vuglevodniv-yaki-vidobuvatimutsya-u-mezhah-dilyanki-varvinska-mizh-derzhavoyu-i120721-757>

¹²⁰ Закон України Про забезпечення прозорості у видобувних галузях № 2545-VIII, перша редакція — від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19/ed20180918#Text>

¹²¹ Закон України Про забезпечення прозорості у видобувних галузях № 2545-VIII, від 15.01.2022 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

Стандарту ІПВГ в редакції 2019 року. Таким чином, оприлюднюватися мають договори про спільну діяльність (їхні істотні умови з витягами або повні копії текстів в залежності від того, коли вони були укладені), однією зі сторін яких виступають державні структури, установи або підприємства.

З відкритих джерел відомо, що станом на 2020 рік діяло 14 договорів про спільну діяльність (див. табл. 3), однією зі сторін яких виступали компанії, більше 50% акцій яких належить державі, істотні умови яких разом з витягами мали б оприлюднюватися. Актуальна інформація щодо укладених та чинних ДСД у видобувному секторі станом на червень 2022 року відсутня в публічних джерелах, проте з відновленням роботи в напрямку розкриття контрактів інформація щодо істотних умов чинних ДСД має бути розкрита.

Враховуючи набутий досвід оприлюднення істотних умов УРП та певні недоліки цього процесу, про які згадувалося у підрозділах вище, доцільно було б розробити та погодити уніфікований підхід до розкриття істотних умов УРП, в якому визначалися б конкретизовані вимоги до обсягу інформації та змістовного наповнення кожного пункту істотних умов УРП, зазначених у п.3 ст.11 Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях».

Таблиця 3

Інформація щодо ДСД в нафтогазовій галузі (станом на 2020 р.)

Номер договору про спільну діяльність та інші учасники	Уповноважений платник податків	Вид та обсяг вкладу державного партнера	Частка в прибутках за 2020 рік
ПАТ «Укрнафта»			
Договір №35/809-СД про спільну діяльність від 20.07.2004 р.		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 93%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 9,300 тис. грн.	
Договір № 35/78 від 24.02.2003		Накопичена сума фактичних внесків НГВУ «Охтирканафтогаз» ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 8,3 тис. грн.	
ДСД №35/78/141 (431215785)		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 79%.	В 2020 році ДСД не здійснювало видобутку і знаходилося в стані ліквідації.
ДСД від 24.12.1997 р. № 999/97		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 49,9%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 124 647,946 тис. грн.	

Договір № 35/4 від 19.01.1999 р.		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 49,9%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить: 443 768,2 тис. грн.	
ДСД від 07.09.2001 р., Додаткова угода №4		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 49,9%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 17 635,5 тис. грн	
Договір № 410/95 про спільну діяльність від 14.09.1995 р. (403739512)		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 83,43%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 86 314,897 тис. грн.	В 2020 році ДСД не здійснювало видобутку і знаходилося в стані ліквідації
ДСД від 21.12.2000 р. №5/56		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 80%. Накопичена сума фактичних внесків НГВУ «Полтаванафтогаз» ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 9 476,82 тис. грн.	
ДСД від 11.11.1999 р. №35/176		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 20%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить: 184,799 тис. грн.	
ДСД №01 від 20 березня 1998 р.		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 25%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 57 116,2 тис. грн.	
ДСД від 28.01.2008 р. № 35/21		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 93%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 9,300 тис. грн.	
Договір № 35/71 - СД від 01.07.2007 р. (273812905)		Частка участі ПАТ «Укрнафта» - 93%. Накопичена сума фактичних внесків ПАТ «Укрнафта» станом на 31.12.2020 р. становить 9,3 тис. грн.	В 2020 році ДСД не здійснювало видобутку і знаходилося в стані ліквідації.
АТ «Укргазвидобування»			
Договір від 24.03.2004р.№493	Уповноважений платник: 1. ТОВ «Карпатигаз» (455860319) Учасники: 1. АТ	41 001,8568 тис. грн. (нематеріальний актив - право користування свердловинами)	

	«Укргазвидобування» (30019775) 2. ТОВ «Карпатигаз» (30162340) 3. ТОВ НВФ «Техпроект» (31154312)		
Договір від 24.10.2000р. №1 про спільну діяльність «Геологічне вивчення та розробка газових родовищ у Азовському і Чорному морях та Керченському півострові»	Учасники: 1. АТ «Укргазвидобування» (30019775) 2. ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» (00153117)	88 458,7 тис. грн. (грошові кошти)	

Джерело: Звіт ІПВГ України 2020 р.¹²²

Обов'язково після завершення військових дій і/або припинення та скасування воєнного стану має відновитися дія всіх відкритих інформаційних ресурсів, які оприлюднюють інформацію стосовно видобувного сектору в рамках імплементації ІПВГ. Згодом потрібно забезпечити подання та розміщення інформації про істотні умови договорів (угод) щодо користування надрами та/або копій таких договорів через електронну систему подання та аналізу звітності (Портал даних видобувної галузі України¹²³), забезпечити присутність посилань на опубліковані українські видобувні контракти на міжнародному сайті ІПВГ та ResourceContracts.org.

¹²² Звіт ІПВГ України 2020 р. : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245627409>

¹²³ Портал даних видобувної галузі України: <https://eiti.gov.ua/>

Висновки

1) Україна пройшла довгий шлях імплементації вимог ІПВГ, перш ніж питання розкриття видобувних контрактів зрушилося з мертвої точки. **Наразі вимогу розкриття контрактів видобувного сектору в Україні закріплено на законодавчому рівні, але ще не імplementовано повною мірою. До цього часу залишаються нерозкритими усі договори про спільну діяльність і робляться перші кроки до розкриття інформації про угоди про розподіл продукції (УРП).**

Зокрема, відповідно до вимог Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», Міністерство енергетики у травні 2021 року оприлюднило на своєму сайті інформацію про істотні умови 9 УРП (часткове розкриття контрактів), підписаних наприкінці 2020 р. та протягом 2021 р. Втім, як показав проведений DiXi Group аналіз, процес розкриття істотних умов УРП поки що далекий від досконалого й потребує доопрацювання.

2) Досвід України продемонстрував **слабку ефективність імплементації ІПВГ на добровільних засадах**. Тому для виконання вимоги 2.4 Стандарту ІПВГ 2019 року та забезпечення повного розкриття видобувних контрактів було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях», яким передбачено оприлюднення копій договорів (угод) щодо користування надрами, укладених після набуття чинності законопроектом, в повному обсязі – як того вимагає Стандарт ІПВГ.

БГ ІПВГ, у т. ч. аналітичний центр DiXi Group, долучилися до розробки та послідовно адвокатували прийняття цього важливого документу. **Законодавче закріплення принципів забезпечення прозорості видобувного сектору України стало можливим у більшій мірі завдяки ініціативності та постійним зусиллям з боку громадських організацій, задіяних у процес імплементації ІПВГ в Україні та добре налагодженим комунікаціям з іншими зацікавленими сторонами в цьому процесі.**

3) На час воєнного стану, введеного внаслідок повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України 24.02.2022 р. призупинено активну роботу за напрямком підвищення прозорості видобувних галузей, **державою було тимчасово обмежено доступ до зазначених вище інформаційних ресурсів - сайту ДНВП «Геоінформ України», включаючи Реєстр спецдозволів, Публічної кадастрової карти та Державного геологічного порталу.**

4) Хоча вимогу розкриття видобувних контрактів в Україні ще не виконано у повному обсязі, **український досвід просування цього питання, адвокатування та прийняття відповідних законодавчих норм в умовах супротиву з боку окремих політиків, урядовців та бізнесу можна вважати успішним.** Досвід України може стати в нагоді іншим країнам, тож говорячи у підсумку про складові успіху України у сфері ІПВГ, варто відзначити:

▪ **по-перше**, поетапний спосіб досягнення результату від меншого – до більшого, від вузької сфери охоплення – до ширшої, від часткового розкриття – до повного (щоб всі сторони процесу розкриття інформації поступово звикали до того, що з кожним роком все більша частина інформації видобувного сектору є публічно доступною);

▪ **по-друге**, імплементацію вимог ІПВГ в національне законодавство, аби зробити виконання вимог Стандарту ІПВГ обов'язковим, щоб зміна уряду не могла призвести до відкату назад – відмови від імплементації ІПВГ або бюрократичних затримок у розкритті інформації;

▪ **по-третє**, дієвість та функціональність БГ ІПВГ, активну позицію заінтересованих сторін, що входять до її складу (особливо з боку громадських організацій), які рухають процес імплементації ІПВГ уперед, адвокатують зміни на законодавчому рівні та контролюють реалізацію прийнятих рішень, а також добре налагоджені комунікації як всередині БГ ІПВГ, так і з зовнішніми партнерами.

5) За результатами проведеного аналізу встановлено, що станом на травень 2022 року **30 із 56 країн-учасниць ІПВГ мають законодавчо визначені зобов'язання щодо оприлюднення видобувних контрактів, що складає їх більшість**. Разом із тим, очевидно, що й **далеко не всім країнам потрібна законодавча вимога для розкриття контрактів**, деяким урядам достатньо прийнятого політичного рішення для того, щоб забезпечити виконання вимог Стандарту ІПВГ повною мірою. Наявність або відсутність спеціальної нормативно-правової бази, де були б прописані вимоги розкриття видобувних контрактів, є другорядним питанням, але лише тоді, коли не страждає кінцевий результат.

6) Особливість України – це **вплив т. зв. «великої політики» на вузько-професійні рішення щодо ІПВГ**. Двічі політична боротьба створювала великі ризики для реформування прозорості видобувних галузей у цілому (голосування за законопроект № 6229 та політичні суперечки між двома політичними силами напередодні) та законодавчого закріплення розкриття контрактів (включення «резонансної» норми про списання заборгованості на ринку газу як умови голосування за законопроект у цілому). Це доводить, що **мало вміти донести зміст вимоги ІПВГ, треба ще «вписати» реформу в політичний контекст**. А це важче, ніж здається на перший погляд, але Україні зрештою це вдалося.

Рекомендації для країн-учасниць ІПВГ

1) Перше, з чим країні-учасниці ІПВГ варто визначитися, – це чи потрібен закон або достатньо закріплення розкриття контрактів на рівні підзаконних нормативно-правових актів. Коли уряд країни схильний сприймати та виконувати лише зобов'язання, підкріплені нормами законів, при цьому добровільні ініціативи не ставить пріоритетом для виконання, варто застосовувати законодавче закріплення вимог розкриття контрактів як спосіб досягнення цілі, як це відбулося в Україні. Тому **рекомендація, яка базується на досвіді України, – це закріплення розкриття видобувних контрактів на рівні Закону**. Такий підхід традиційно практикується у багатьох країнах пострадянського простору, і Україна не стала виключенням. Хоча відомі і приклади успішного розкриття контрактів без законодавчого закріплення.

Втім, навіть після успішного прийняття законодавчих норм національна БГ ІПВГ має продовжувати контролювати виконання вимог щодо розкриття контрактів, бо прийняття закону ще не означає його належної імплементації. У випадку України імплементація прийнятого законодавства наразі стримується введеним воєнним станом та продовженням активних бойових дій.

2) Наступним кроком адвокаційного процесу є визначення кола його суб'єктів. Треба визначити лідера адвокаційної кампанії, і тут **громадській частині національних БГ ІПВГ рекомендується взяти активну роль в просуванні розкриття видобувних контрактів**. Малоімовірно, що таке лідерство може бути взятé видобувними компаніями чи урядом. Крім того, громадянське суспільство має більш широкий інструментарій для досягнення основних цілей кампанії. Наприклад, у випадку України, підтримка донорів дозволила українському громадянському суспільству профінансувати юридичні послуги розробки законопроекту, в той час, як уряд не мав такої можливості, а відповідна підготовка документу була би більш тривалою через бюрократизацію процесів. Ефективною українською практикою стало також формування окремої **ініціативної групи, яка опікуватиметься питаннями підготовки та просування законодавчої ініціативи**. До її складу входили представники громадської частини БГ ІПВГ, депутати, деякі представники компаній та зовнішні експерти. Її учасники проводили тематичні круглі столи, роз'яснювальну роботу в ході розгляду законопроекту на засіданнях профільного комітету, якщо виникали спірні питання – шукали експерта, який буде здатен надати роз'яснення або обґрунтовану відповідь.

3) Також важливо правильно побудувати адвокаційну компанію серед суб'єктів прийняття рішень. Як ми вже згадували, досвід України демонструє, що політична боротьба навколо тем, не дотичних до ІПВГ, може впливати на прийняття рішень. Це означає, що **зміст адвокації на середній управлінській ланці, де формуються проекти рішень, і на вищому політичному рівні, де ці рішення приймаються, відрізняється**. Отже, урядам та громадським частинам БГ ІПВГ, а також іншим активним учасникам адвокаційного процесу **рекомендується будувати окремі адвокаційні стратегії на операційному та політичному рівні**. Часто на цих рівнях різні потреби та інтереси, і не завжди у тих, хто працює на операційному рівні, є

можливості одразу вийти на політичний. Слід одразу передбачати політичні ризики та визначати сценарії їх подолання. У т.ч. таким сценарієм може бути підтримка впливових осіб, які можуть не брати участь, наприклад, у розробці законопроекту, але можуть допомогти у разі, якщо такий законопроект зустрине політично вмотивований спротив.

4) На етапі підготовки адвокаційної кампанії варто передбачити, як саме доносити інформацію та як реагувати на спротив з боку представників бізнесу та/або уряду розкриттю контрактів. Аргументи можуть бути різні: бізнес зазвичай вказує на комерційну таємницю, а уряд часто не здійснює дій у напрямку виконання вимоги 2.4. Стандарту ІПВГ щодо розкриття видобувних контрактів, обґрунтовуючи це відсутністю додаткових кадрових, фінансових та ін. ресурсів. У такому випадку, **можна рекомендувати «тактику пілотного проєкту» для налагодження механізму розкриття видобувних контрактів.** У випадку України таким «пілотним проєктом» стало розкриття істотних умов видобувних контрактів, тобто Україна забезпечувала прогрес, поступово розкриваючи текст договорів. Іншим підходом може бути, затвердження і публікація типової УРП або концесійної угоди. Також, можливим виходом є співпраця із однією з видобувних компаній, яка добровільно погодиться розкрити свої контракти. Це може бути міжнародна компанія зі світовим ім'ям або державна компанія, що підпорядковується рішенням уряду, або будь-яка інша, що підтримує стандарти прозорості. Так, у Перу державна компанія PeruPetro опублікувала на своєму веб-сайті всі нафтові та газові концесії, якими управляє¹²⁴. А Центральноафриканська Республіка оприлюднила поки лише типовий (модельний) контракт як перший крок до виконання вимог Стандарту ІПВГ¹²⁵. **Важливо створити прецедент, який продемонструє, що розкриття контрактів не шкодить видобувній галузі. Приклади можуть різні.**

5) Важливим є і пошук зовнішніх союзників. Приклад України продемонстрував високу ефективність співпраці із міжнародними фінансовими установами та донорами. В ході адвокаційної кампанії **рекомендується заручитися підтримкою міжнародних фінансових установ, які мають вплив на макроекономічну політику, міжнародних організацій, позиція яких має значення для уряду країни та/або для великого бізнесу, організацій, які підтримують проведення структурних реформ у державі,** та попросити їх публічно висловити свою підтримку щодо впровадження вимог ІПВГ в цілому та розкриттю видобувних контрактів зокрема. Наприклад, у ході адвокаційної кампанії щодо законопроекту № 6229 таку підтримку висловлювали представники Американської торгової палати в Україні¹²⁶, Представництва ЄС в

¹²⁴ Contratos de Hidrocarburos Vigentes:

https://www.perupetro.com.pe/wps/portal/corporativo/PerupetroSite/contratos%20de%20eyp/contratos%20y%20convenios/contratos%20de%20hidrocarburos%20vigentes!/ut/p/z1/04_Sj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfIjo8zi_YxcT Tw8TAy93AN8LQwCTUJcvEKADEsDc_1wsAIDHMDRQD-KGP14FETHNz44tRhoRhQea9w9PAzWkJAIDDIjoMALpgCPSwpyQyMqPDM9Ac3t_wQ!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?uri=nm:oid:Z6_N2E4HH41JGPM80Q4TDJTM80907

¹²⁵ Documents from Central African Republic: <https://resourcecontracts.org/countries/cf>

¹²⁶ American Chamber of Commerce in Ukraine: Today, we have yet another chance to adopt a significant draft law for the oil & gas sector, Draft Law #6229. We call all MPs to support the transparency of extractive industries!: <https://www.facebook.com/ChamberUkraine/posts/pfbid036s8p6a38hvr9R4p1ChfUZdAww3Nkr5aF7EuApTBBB59MLKGR1CckSTpGrSjstTDTI>

Україні¹²⁷, ЄБРР¹²⁸, Асоціації газовидобувних компаній України¹²⁹ тощо.

6) Під час усього процесу адвокації та погодження законодавчих змін треба залишатися стійкими, але гнучкими. При цьому, проявляючи гнучкість, не варто забувати про основну мету. Слід бути готовими і до компромісних рішень (наприклад, до включення у законодавчий акт сторонніх питань, що напряду не стосуються питань ІПВГ, але в яких зацікавлені інші сторони). Разом із тим, враховуючи досвід України, слід ретельно розглянути можливі негативні наслідки таких компромісних рішень та спробувати мінімізувати ризики. Зауважимо, що **не варто погоджуватися на зміни тексту законодавчого акту та йти на компроміс, якщо вони суперечитимуть вимогам Стандарту ІПВГ**. Так, включення до прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» положення щодо списання заборгованості на ринку газу, поставило законодавчий акт під загрозу накладання вето. Тим не менш, це додало голосів у ході його прийняття Верховною Радою, а вето так і не було накладене.

Інша справа – спроби внести положення, які могли б змінити умови формування громадської частини складу БГ ІПВГ. Це могло додати ще більше голосів для прийняття Закону, але створило б ризик включення до складу БГ ІПВГ представників бізнес-асоціацій, які через певні особливості реєстрації юридичних осіб в Україні могли б увійти до складу БГ ІПВГ від громадськості. Це було би грубим порушенням вимог Стандарту ІПВГ, тому відхилення таких змін стало пріоритетною позицією у порівнянні із політичною підтримкою, яку вони могли додати.

7) Досвід України також демонструє, що в таких складних питаннях, як боротьба за прозорість видобувного сектору, **важливо не приймати поразки, не полишати спроб запровадити зміни. Потрібно продовжувати рух уперед хоча б малими кроками, створюючи прогрес** та поступово змінюючи ставлення представників бізнесу, урядовців та громадянського суспільства до розкриття інформації видобувних галузей.

Коли в Україні відхилили перший законопроект про розкриття інформації у видобувних галузях (№4840), який серед іншого включав розкриття видобувних контрактів, представники БГ ІПВГ не полишили спроб та підготували доопрацьований законопроект повторно (№6229), а ще пізніше підтримали і супроводжували внесення змін до законодавства щодо повного розкриття контрактів.

¹²⁷ European Union in Ukraine: Ми сподіваємось, що депутати Верховної Ради підтримають Проект Закону про забезпечення прозорості у видобувних галузях (#6229):

<https://www.facebook.com/126879227356714/photos/a.145962402115063/1615908471787108/>

¹²⁸ Francis Malige : Today the Verhovna Rada is looking at law 6229 in its final reading:

<https://www.facebook.com/francis.malige.5/posts/pfbid0cbM4kjbGfncN1GbexTUsZ71L7muWG2MAqYJCDBoQ9xV e9pNyy5sx8T7Ecte2Dyy4I>

¹²⁹ Roman Opimakh: Прозорість - це нові інвестиції:

<https://www.facebook.com/roman.opimakh/posts/pfbid0q895KVMQyH4C8zjLGSLfqMBwMF4w8MP4DjUdUhJtBrb mWF1iDx5QfL57R2n1kPDnI>

Рекомендації для України

1) Роботу щодо розкриття видобувних контрактів необхідно **продовжити** після завершення військових дій. **БГ ІПВГ рекомендується здійснювати постійний контроль за виконанням норм Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»** у частині оприлюднення істотних умов та витягів видобувних контрактів, укладених до 15.01.2022 р., та повних текстів контрактів, укладених після цієї дати.

Слід також порушити питання щодо **оприлюднення урядом істотних умов ще 5 УРП, 2 концесійних договорів та ДСД, що були укладені до 15.01.2022 р.** Та сама рекомендація стосується і державних, і приватних компаній, які є сторонами відповідних договорів.

2) Досі існує потреба у якісній публікації істотних умов видобувних контрактів. На рівні БГ ІПВГ **рекомендується розробити та погодити уніфікований підхід до розкриття істотних умов УРП та інших договорів**, з метою усунення розбіжностей в трактуванні різними видобувними компаніями вимог до обсягів оприлюднення інформації по кожному пункту істотних умов видобувних контрактів.

3) Потрібно також відновити роботу всіх відкритих інформаційних ресурсів, які **оприлюднюють інформацію стосовно видобувного сектору в рамках імплементації ІПВГ**, як тільки це не загрожуватиме національній безпеці країни. До таких інформаційних ресурсів належать реєстри сайту ДНВП «Геоінформ України», включаючи Реєстр спецдозволів, розділ сайту Держгеонадр, що містить інформацію про видані спецдозволи та угоди про користування надрами, Публічна кадастрова карта України, Державний геологічний портал та Портал даних видобувної галузі України.

Додаток 1

Довідкові дані щодо перших українських УРП, укладених у 2007 та 2013 роках

■ Юзівська площа

У січні 2013 року між Кабінетом міністрів України, компанією Шелл Експлорейшн енд Продакшн Юкрейн Інвестментс (IV) Б.В. (Shell) та ТОВ "Надра Юзівська" було підписано УРП на пошук, розвідку і видобуток вуглеводнів на Юзівській площі (Харківська і Донецька області). Наприкінці 2014 р. в Shell заявили, що досягти бажаного прогресу в розвідці Юзівського родовища газу не вдалося через бойові дії на Донбасі, а у вересні 2015 року Shell остаточно вийшла з УРП.

У липні 2016 року нідерландська компанія "Юзгаз Бі.Ві." (Yuzgaz) стала переможцем конкурсу із залучення інвестора для реалізації УРП з видобутку вуглеводнів у межах Юзівської площі. У грудні 2018 року Кабінет Міністрів схвалив передачу 90% прав і обов'язків ТОВ "Надра Юзівська" в УРП щодо Юзівської площі на користь компанії Yuzgaz з інвестором-оператором проекту в особі словацької Nafta a.s.

У грудні 2019 року голова Державної служби геології та надр Роман Опімах повідомив, що словацька Nafta a.s., яка належить холдингу EPH Group, відмовилася від участі в проекті, але пізніше EPH розмістило повідомлення про збереження інтересу до розробки площі.

16 грудня 2020 року Кабінет Міністрів України надав можливість НАК «Нафтогаз України» придбати 100% частки у ТОВ «Надра Юзівська». 18 грудня 2020 р. НАК «Нафтогаз України» та НАК «Надра України» підписали договір купівлі-продажу частки розміром 99% у статутному капіталі ТОВ «Надра Юзівська». Крім того, НАК «Нафтогаз України» уклала договір про придбання 1% статутного капіталу ТОВ «Надра Юзівська», який належить дочірньому підприємству НАК «Надра України» «Український геологічний науково-виробничий центр». Внаслідок чого НАК «Нафтогаз України» став єдиним власником «Надра Юзівська», що фактично розблоковує реалізацію угоди про розподіл вуглеводнів на Юзівській площі¹³⁰.

■ Олеська площа

У листопаді 2013 року між Кабінетом міністрів України, компанією "Шеврон Україна Б.В." (Chevron Ukraine BV) і ТОВ "Надра Олеська" (що належить НАК «Надра Україна» і ТОВ «СПК-Геосервіс») було підписано УРП з видобутку вуглеводнів на Олеській площі (Львівська та Івано-Франківська область).

12 грудня 2014 року Chevron офіційно повідомив уряд України про рішення компанії в односторонньому порядку припинити Угоду про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Олеська¹³¹. А 02 липня 2015 року представництво "Шеврон Юкрейн Б.В." оголосило про припинення своєї діяльності в Україні¹³². З часу

¹³⁰ Нафтогаз підписав договір про купівлю Юзівської площі: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3157328-naftogaz-pidpisav-dogovir-pro-kupivlu-uzivskoi-plosi.html>

¹³¹Що відбувається між Шеврон та урядом у світлі угоди про розподіл продукції на Олеській площі: <http://epl.org.ua/announces/shcho-vidbuvaetsia-mizh-shevron-ta-uriadom-u-svitli-uhody-pro-rozpodil-produktsii-na-oleskii-ploshchi/>

¹³² Chevron закриває представництво в Україні : <https://www.epravda.com.ua/news/2015/07/14/550542/>

виходу американської компанії Chevron з проекту, угода не набула чинності, геологічні роботи не розпочато, тож НАК «Надра України» наразі шукає партнера для реалізації проекту УРП на Олеській ділянці¹³³.

■ Прикерченська ділянка континентального шельфу Чорного моря

У жовтні 2007 року Кабінет міністрів України і компанія «Венко Інтернешнл лтд» (Vanco International Ltd, Швейцарія), що є дочірньою компанією Vanco Energy Company (США), підписали угоду про розподіл продукції (УРП) з Прикерченської ділянки континентального шельфу Чорного моря^{134,135}. У тому ж жовтні 2007 року Vanco International переуступила усі права з розробки Прикерченської ділянки шельфу Чорного моря «Венко Прикерченська Лтд» (Vanco Prykerchenska, Віргінські острови)¹³⁶.

Власниками «Венко Прикерченська Лтд» з рівною пайовою участю є Vanco International, DTEK Holdings Limited українського бізнесмена Ріната Ахметова, Shadowlight Investments Limited російського бізнесмена Євгена Новицького, а також компанія Integrum Technologies Limited¹³⁷.

Після цього члени Кабміну (уряду Юлії Тимошенко, що прийшов у 2008 р.) висловили «застереження щодо спроможності забезпечення компанією «Венко Прикерченська Лтд» реалізації відповідного проекту через непідтвердження нею наявності достатніх фінансових і технічних ресурсів, а також досвіду виконання робіт, передбачених Угодою»¹³⁸. Тож 21 травня 2008 року Кабмін видав розпорядження №740-р, яким припинив участь України у зазначеній УРП та скасував розпорядження Кабміну від 3 жовтня 2007 року №828-р про її укладання. А 25 квітня Міністерство охорони навколишнього природного середовища України прийняло рішення про анулювання спеціального дозволу на користування надрами від 5 грудня 2007 року №3183 компанії «Венко Прикерченська Лтд»¹³⁹.

Після анулювання спецдозволу «Венко Прикерченська Лтд» почала арбітражний розгляд проти України, заявивши, що Кабмін відмовляється від переговорів з компанією.

¹³³ «Надра України» пропонує партнерство щодо розробки Олеської УРП-ділянки:

<https://expro.com.ua/novini/nadra-ukrani-proponu-partnerstvo-schodo-rozrobki-olesko-urp-dlyanki>

¹³⁴ Кабмін і Vanco домовилися про розробку Прикерченської ділянки:

<https://www.epravda.com.ua/news/2007/10/19/144673/>

¹³⁵ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 року №828 «Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та компанією «Венко інтернешнл лімітед» про розподіл вуглеводнів, які видобуваються у межах Прикерченської ділянки надр континентального шельфу Чорного моря»:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2007-%D1%80#Text>

¹³⁶ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 року №740-р «Про припинення Угоди між Кабінетом Міністрів України та компанією «Венко інтернешнл лімітед» про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах Прикерченської ділянки надр континентального шельфу Чорного моря»:

<https://www.kmu.gov.ua/npas/134311481>

¹³⁷ Уряд України відклав затвердження проекту мирової угоди з Vanco:

<https://ua.interfax.com.ua/news/general/60597.html>

¹³⁸ Рада національної безпеки і оборони України /Указ Президента України №514/2008 від 04.06.2008 р. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 травня 2008 року «Про висновки Міжвідомчої робочої групи з вивчення питань додержання законодавства при укладенні та виконанні Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах Прикерченської ділянки надр континентального шельфу Чорного моря, між державою Україна та компанією «Венко Інтернешнл лтд»:

<https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/189.html?PRINT>

¹³⁹ Там само

Міжвідомча робоча група, яка була створена указом Президента Віктора Ющенка №463 від 20 травня 2008 р., перевірила законність проведення в 2006 році конкурсу з відбору інвестора для розробки Прикерченської ділянки, підписання УРП із «Венко інтернешнл лімітед», а також умови переуступки прав та обов'язків за угодою і не знайшла порушень українського законодавства. В результаті, Рада національної безпеки і оборони України (РНБО) своїм рішенням від 30 травня 2008 року запропонувала Президентові України розглянути питання щодо зупинення дії розпорядження Кабміну №740-р, яким було передбачено припинення дії УРП¹⁴⁰, після чого Указом Президента України №566/2008 від 18.06.2008 р. дане розпорядження було скасовано¹⁴¹.

Після приходу до влади Віктора Януковича, уряд Миколи Азарова відновив переговорний процес з «Венко Прикерченська Лтд»: у липні 2010 року компанія повідомила про початок переговорного процесу з метою підписання мирової угоди і припинення арбітражного процесу в Стокгольмському арбітражному суді, а в лютому 2011 р. уряд висловив готовність підписати мирову угоду. Стокгольмський арбітраж 28 грудня 2012 року затвердив мирову УРП по Прикерченській ділянці між «Венко Прикерченська Лтд» і Україною.

У листопаді 2012 року енергохолдинг ДТЕК збільшив свою частку у «Венко Прикерченська Лтд» з 25,5% до понад 50% (інші 25% компанії стали належати акціонерам російської групи компаній "Лукойл", ще 25% - розділені між австрійською інвестиційною компанією Integrum Technologies Limited та Shadowlight Investments Limited російського бізнесмена Євгена Новицького)¹⁴².

У квітні 2013 року Державна служба геології та надр відновила дію ліцензії компанії «Венко Прикерченська Лтд»¹⁴³, і компанія вже готувалась до початку геологорозвідувальних робіт на шельфі Чорного моря. Але після анексії Криму РНБОУ 28 квітня 2014 року скасувала¹⁴⁴ своє рішення від 30 травня 2008 року, в якому рекомендувалося відновити дію УРП на Прикерченській ділянці.

У вересні 2015 року ДТЕК повідомляв про намір підписати нову редакцію УРП для розробки Прикерченської ділянки на чорноморському шельфі. У ДТЕК нагадали, що підписання УРП в новій редакції передбачено мировою угодою за підсумками спору в Стокгольмському арбітражі, але процес затягнувся. Уряд України висловив бажання відновити дію УРП із «Венко Прикерченська Лтд» лише у серпні 2017 р. Тоді заступник Міністра закордонних справ Олена Зеркаль повідомила про необхідність прискорити виконання всіх положень мирової угоди, щоб використати її при підготовці позову України до Міжнародного суду ООН проти РФ про порушення

¹⁴⁰ Там само

¹⁴¹ Указ Президента України №566/2008 від 18.06.2008 р. Про зупинення дії розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 року N 740-р: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/566/2008#Text>

¹⁴² УРЯД ВІДНОВЛЮЄ УГОДУ НА ВИДОБУТОК ГАЗУ НА ШЕЛЬФІ З VANCO PRYKERCHENSKA АХМЕТОВА: <https://finbalance.com.ua/news/uryad-vidnovlyu-uhodu-na-vidobutok-hazu-na-shelfi-z-vanco-prykerchenska-akhmetova>

¹⁴³ Влада відновила ліцензію Vanco Ахметова на розробку шельфу: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/04/26/373011/>

¹⁴⁴ РІШЕННЯ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ від 28 квітня 2014 року Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України {Рішення введено в дію Указом Президента №504/2014 від 06.06.2014}: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-14#Text>

положень Конвенції ООН щодо морського права¹⁴⁵. Необхідність такого кроку обумовлена тим, що фінансовий обсяг претензій України у судовому позові доцільно підкріпляти господарськими угодами.

Ситуація з Прикерченською ділянкою нафтогазоносних надр залишається складною через анексію Криму. Оскільки її межі розташовані в 13 км від берегової лінії Керченського півострова, а це далеко від підконтрольних українській владі територій, проєкт лишається замороженим.

■ **Площі Абіха і Кавказька, ділянка Маячна та структура Субботіна континентального шельфу Чорного моря**

У листопаді 2013 року між Кабінетом міністрів України та компаніями Ені Юкрейн Шеллоу Вотерс Б.В. (ENI Ukraine Shallow Waters B.V., Нідерланди), ЕДФ Юкрейн Шеллоу Вотерс САС (EDF Shallow Waters SAS, Франція), ТОВ «Води України» (засновники - дочірнє підприємство НАК "Надра України" "Західургеологія" та ПАТ "НАК "Надра України"), АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» було укладено угоду про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах площ Абіха і Кавказька, ділянки Маячна та структури Субботіна¹⁴⁶.

Зазначені площі та ділянки розташовані біля Керченського півострова, відповідно, проєкт розробки вуглеводнів за УРП був заморожений через анексію Криму так само, як і на Прикерченській ділянці. Розробка цих родовищ наразі не відбувається. При цьому, незаконно створений росією ГУП «Чорноморнефтегаз», захопивши активи українського АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз», продовжує розробляти поклади вуглеводнів на інших ділянках Прикерченського шельфу та отримувати незаконні російські ліцензії на видобуток українських родовищ¹⁴⁷.

У 2016 році заступник гендиректора ГУП «Чорноморнефтегаз» Володимир Салтиков заявив, що «компанія розраховує отримати ліцензію на структуру Абіха, українською ліцензією на яку володіють іноземні компанії, та збирається активно співпрацювати з «Роснефтью» щодо освоєння морських нафтових родовищ»¹⁴⁸. Наприкінці червня 2019 року НАК «Нафтогаз України» та підприємства, які входять в групу Нафтогаз, подали до Трибуналу при Постійній палаті Третейського Суду в Гаазі позовну заяву щодо компенсації збитків, завданих експропріацією активів групи у Криму¹⁴⁹, розгляд справи триває.

¹⁴⁵ Україна відновлює УРП із Vanco Prykerchenska щодо шельфу і використовує її в суді проти РФ: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/443188.html>

¹⁴⁶ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 825-р Про укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах площ Абіха і Кавказька, ділянки Маячна та структури Субботіна: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2013-%D1%80#Text>

¹⁴⁷ "Чорноморнефтегаз" и "Роснефть" сотрудничают в освоении Прикерченского шельфа: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Da0_gKzZnpMJ:https://mfd.ru/news/view/%3Fid%3D2084078+&cd=6&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

¹⁴⁸ Зачем компании Курченко крымский шельф?: <https://eadaaily.com/ru/news/2017/03/09/zachem-kompanii-kurchenko-krymskiy-shelf>

¹⁴⁹ 5,2 млрд доларів – Нафтогаз подав до суду оцінку збитків від захоплення росією активів групи в Криму: <https://chornomornaftogaz.com.ua/novyny/31-5-2-mlrd-dolariv-naftogaz-podav-do-sudu-otsinku-zbitkiv-vid-zakhoplennya-rosieyu-aktiviv-grupi-v-krimu>